

Obrazovanje za demokratiju i ljudska prava Knjiga IV

Učestvovati u demokratiji

Priručnik za učenike

Radni materijali za učenike

- 1.1 Koje odluke su me učinile osobom kakva sam danas – ko ih je donio?
- 1.2 Tri mogućnosti koje oblikuju našu budućnost
- 1.3 Moji kriteriji za odabir zanimanja
- 1.4 Upitnik: uvid u zanimanje
- 2.1 Pojam dileme
- 2.2 Instrument za analizu i rješavanje dilema
- 2.3 Kakvu bi odluku donio? Primjeri suočavanja s dilemom
- 2.4 Evidencijski listić rasprave o načinu rješavanja dileme
- 2.5 Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (10. decembar 1948.)
- 2.6 Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (izmijenjena Protokolom br. 11 s Protokolima br. 1, 4, 6 (izvaci) (Evropska konvencija o ljudskim pravima) (4. decembar 1950.)
- 3.1 Plan za 3. jedinku „Različitost i pluralizam”
- 3.2 Učestvovati u demokratiji – osnovna pravila i principi
- 3.3 Osnivanje političke stranke
- 3.4 Kako demokratski politički sistem rješava različitost i pluralizam?
- 3.5 Pojam zajedničkog dobra: zaštitni znak demokratije i diktature
- 3.6 Karta društvenih sukoba i političkih stranaka
- 4.1 Primjer: sukob u ribarskoj zajednici
- 4.2 Model ciljeva održivosti
- 4.3 Primjena modela održivosti na ribarsku igru: kako možemo „uloviti što više ribe“?
- 4.4 Koja je optimalna ravnoteža između riblje reprodukcije i ulova?
- 5.1 Priprema za skupštinu o sistemu pravila
- 5.2 Osnovna pitanja o kojima treba voditi računa kod institucionalnog ustrojstva
- 5.3 Upoređivanje sistema pravila
- 5.4 Postupovna pravila za skupštinu – nacrt
- 5.5 Sažetak: šta možemo naučiti igrajući ove igre?
- 5.6 Povratne informacije za 4. i 5. jedinku
- 6.1 Model političkog ciklusa: politika kao proces rješavanja problema u zajednici
- 6.2 Politički ciklus – instrument za praćenje i razumijevanje procesa političkog odlučivanja

Učestvovati u demokratiji

6.3 Povratne informacije za jedinku „Vlast i politika”

7.1 Je li vladavina većine nepravedna za manjinu? Primjer.

7.2 Kako demokratije brinu o zaštiti manjina?

7.3 Zadatak: pisanje nacrt statuta za sportski klub

7.4 Evidencija grupnih izlaganja: nacrt statuta za mikrozajednicu

8.1 Prijedlozi tema za raspravu

8.2 Pravila vođenja rasprave

8.3 Obrazac za debatne timove

8.4 Obrazac za predsjedavajuće

8.5 Evidencijski obrazac za slušateljstvo

8.6 Radni listić za one koji pišu vijesti

9.1 Izrada zidnih novina - odabir

9.2 Savjeti za izradu zidnih novina

9.3 Savjeti za pisanje dobre novinarske priče

Radni materijal za učenike 1.1

Koje odluke su me učinile osobom koja sam danas – i ko ih je donio?

Kako upotrijebiti ovu tabelu: razmisli o važnim odlukama koje su od tebe učinile osobu kakva jesi. Zabilježi svoje odluke u gornju polovinu tabele, a odluke drugih u donju polovicu tabele. Ako misliš da je neka odluka posebno važna, označi je.

Moji odabiri	Odabiri drugih ljudi	Rođenje
		Vremenski slijed
		Sadašnjost

Radni materijal za učenike 1.2

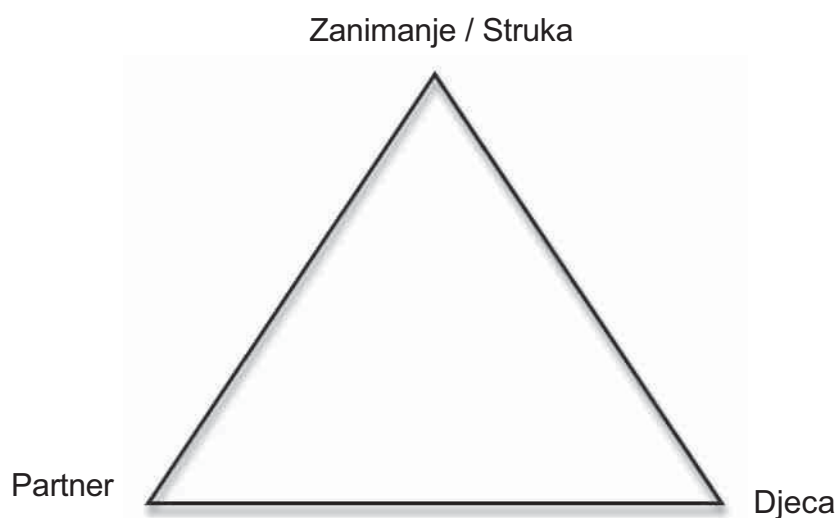
Tri mogućnosti koje oblikuju našu budućnost

1. Koje nam mogućnosti nude ljudska prava?

„Svako ima pravo na slobodu ...” (ECHR (1950), član 5.)

“Svako treba imati mogućnost zarađivati za svoj život slobodno izabranim radom.” (Evropska socijalna povelja (1996), Dio1, t. 1.)

„Punoljetni muškarci i žene imaju pravo na sklapanje braka i osnivanje porodici bez ikakvih ograničenja u pogledu rase, nacionalnosti ili vjere...” (Univerzalna deklaracija (1948), član 16. (1))

2. Koje mogućnosti biram? Koje mogućnosti su izabrali moji roditelji?

Mogućnosti za našu budućnost		Moj izbor	Majčin izbor	Očev izbor
Sve tri	Partnerstvo, djeca i zanimanje			
Dvije od tri	Partnerstvo i djeca			
	Partnerstvo i zanimanje			
	Zanimanje i djeca			
Jedna od tri	Partnerstvo			
	Zanimanje			
	Djeca			

Radni materijal za učenike 1.3

Moji kriteriji za izbor zanimanja

1. Ako si već izabrao/izabrala zanimanje, navedi razloge:

Zanimanje po mom izboru	Glavni razlozi za izbor tog zanimanja	Prigovori tom zanimanju (ako postoje)

2. Prihvaćanje ili odbijanje ponuda za zapošljavanje (simulacija tržišta radnih mjesta)

Ponuda za posao	Razlozi prihvatanja ponude	Razlozi odbijanja ponude

Radni materijal za učenike 1.4

Upitnik: uvid u zanimanje

Ovaj upitnik može poslužiti kao polazište kada se pripremaš za projekt uvida u neko zanimanje. Prilagodi ga ili proširi ako smatraš da je potrebno. Ako namjeravaš pisati izvještaj koji ćeš staviti u svoj portfolij, na primjer, osnovna pitanja mogu poslužiti kao smjernice za sastavljanje sadržaja.

Upitnik je najbolji instrument pomoću kojeg se može dobiti jasno strukturiran i iscrpan opis nekog zanimanja. Dnevnik je prikladniji ako želiš zabilježiti svoja lična iskustva i osjećaje dok radiš neki posao, npr. tokom pripravničkog staža.

1. Radno mjesto

- S kim saraduješ? Ko ovisi o tvom poslu? O čijem poslu ti ovisiš?
- Je li tvoje radno mjesto tipično za to zanimanje/kategoriju zanimanja?
- ...

2. Lična odgovornost i uslovi rada

- Koji je tvoj položaj u toj firmi/uredu... ?
- U kojoj mjeri odlučuješ o tome koji su tvoji zadaci? Ako da, na koji način? Ako ne, ko ti dodjeljuje zadatke?
- Molimo da opišeš odgovornost koja ti je dodijeljena?
- U kojoj mjeri si slobodan u upravljanju i korištenju svog vremena? (radno vrijeme, radni sati, slobodno vrijeme, praznici).
- Koliko u prosjeku dnevno/tjedno radiš?
- Radiš li u smjenama – noću – vikendom?

Kakav dohodak mogu očekivati u tom zanimanju? Jesu li podaci javno dostupni? (To je za tebe očito vrlo važan podatak, no mnogi ljudi su neskloni otkrivati pojedinosti o svojoj zaradi, što je razumljivo. Prema tome, potrebno je objasniti zbog čega te to pitanje zanima i saznati koje informacije ti je partner u intervjuu voljan dati.). Je li uz tvoje zanimanje moguće imati i porodica? Može li se taj posao raditi honorarno?

— ...

3. Aktivnosti i zadaci

- Koje su osnovne aktivnosti koje obavljaš?
- Molim te opiši tipičan radni dan ili sedmicu.
- Postoje li neke specifične/jedinstvene karakteristike tvog posla?
- ...

4. Uslovi radnog mjesta

- U čemu mora osoba koja obavlja tvoj posao biti dobra, a što je manje važno?
- U kojoj mjeri moraš proći obuku uz rad?
- Postoje li neke ključne tehnologije ili vještine koje moraš savladati?
- Osjećaš li konkurenciju na svom radnom mjestu?

5. Izbor zanimanja, iskustvo u karijeri

- Koja vrsta obuke je potrebna za obavljanje tvog posla?
- Molim te opiši razvoj svoje karijere.
- Bi li drugima preporučio isti put koji si ti odabrao? Je li to danas moguće?
- Koje si ideje, želje i očekivanja imao kada si izabrao tu karijeru?
- Jesu li se tvoje želje ostvarile?
- Da li bi i po drugi put izabrao istu karijeru?
- ...

6. Izgledi za to zanimanje

Prognoze za poslovnu budućnost i mogućnosti treba čitati oprezno. Međutim, vrijedi pokušati saznati što se može reći o budućim šansama zapošljavanja kada je o konkretnom zanimanju riječ.

- Koliko je danas kandidata potrebno za to radno mjesto? Je li moguće prognozirati buduće trendove?
- Koje vještine i kvalifikacije će se tražiti od budućih podnosilaca molbe za zapošljavanje?
- Koja je dobna i rodna struktura u tvom zanimanju? (*Odgovor na to pitanje ti omogućuje predviđanje mogućnosti u godinama koje dolaze*).
- ...

7. Provjera drugih izvora informacija

- Nacionalni i lokalni zavod/ured za zapošljavanje.
- Internet.
- ...

Zaključak

U svjetlu svih informacija koje sam dobio/dobila, da li je zanimanje koje sam proučavao/proučavala za mene lično atraktivna mogućnost?

Kakav god da je odgovor – da, ne ili nisam siguran/sigurna – koji su razlozi za tvoju odluku?

Jesu li se kriteriji kojima si se rukovodio/rukovodila u svom izboru pokazali ostvarivim i relevantnim?

Jasno je da je ugodnije čuti „da“ u odgovoru na gornja pitanja. No, čak i ako su tvoji odgovori negativni, rezultati su važni za tvoj budući razvoj. Izbjegao si opasnosti da izabereš pogrešno zanimanje jer su tvoje pretpostavke i očekivanja bila neosnovana pa tek sada imaš jasniju predodžbu o tome koje kriterije trebaš primijeniti kada biraš zanimanje.

Zahvala

Ako tvoje izvještaj čitaju drugi (što je obično slučaj), trebaš zahvaliti svom partneru ili partnerima u intervjuu i svima koji su ti pomogli.

Radni materijal za učenike 2.1

Pojam dileme

Šta je dilema?

Dilema je situacija u kojoj smo suočeni s dvije mogućnosti, a moramo donijeti odluku. Svaka od njih ima posljedice koje ne želimo, ili koje ne možemo opravdati zbog važnih razloga, kao na primjer:

- moralne ili vjerske obaveze;
- očekivanja drugih (kako drugi očekuju da se ponašamo, npr. učitelji, učenici, braća, prijatelji ili predsjednici);
- zakonske odredbe (prava i dužnosti);
- poštivanje ljudskih prava;
- osobne veze s porodicom i prijateljima;
- finansijski razlozi (nužnost da štedimo novac, mogućnost da ostvarimo zaradu);
- praktični razlozi (podrška ili sprečavanje rješavanja teškog problema).

Kod dileme smo suočeni sa sukobom između principa ili ciljeva koji su su nam jednako važni. Dileme se događaju u svakodnevnom životu, ali i politici. Političko odlučivanje se vrlo često mora baviti dilemama i svaka odluka ima dalekosežne posljedice. Stoga dilemu moramo rješavati definisanjem prioriteta – opredjeljivanjem za jedan cilj, istovremeno kršeći drugi. U nekim slučajevima moguće je napraviti kompromis.

Primjeri

Lenino obećanje

Lena ima osam godina. Voli se penjati na stabla i najbolja je penjačica u susjedstvu. Jednog dana pada sa stabla, ali ostaje nezlijeđena. Njen otac je vidio nezgodu i jako je zabrinut. Moli Lenu da mu obeća da se više nikada neće penjati. Lena obećaje i pruža ocu ruku da potvrdi obećanje.

Istog poslijepodneva nalazi se s prijateljicama. Paula, njena najbolja prijateljica, jako je zabrinuta. Njena mala maca popela se visoko na stablo i boji se sići. Nešto treba odmah učiniti, prije nego što maca padne sa stabla. Sva djeca znaju da je Lena najbolja penjačica, pa je Paula moli da joj spasi macu.

Međutim, Lena pamti obećanje koje je dala ocu. Šta da radi?

Zatvorenikova dilema

Dva osumnjičenika uhapsila je policija. Nema dovoljno dokaza za osudu, pa pošto su ih razdvojili, odlaze i jednom i drugom da im ponude istu stvar. Ako jedan svjedoči u korist tužilaštva protiv onog drugog (izda ga), a drugi i dalje šuti (sarađuje), izdajnik biva oslobođen, a šutljivi saučesnik dobiva zatvorsku kaznu u trajanju od 10 godina. Ako obojica nastave šutjeti, obojicu osuđuju na samo šest mjeseci zatvorske kazne za blažu optužbu. Ako se međusobno izdaju, svaki od njih dobiva petogodišnju zatvorsku kaznu. Svaki zatvorenik mora izabrati da li da izda drugog, ili nastavi šutjeti. Svakog od njih su uvjerali da drugi neće znati za izdaju prije okončanja istrage. Kako bi zatvorenici trebali postupiti?

(Izvor: http://en.wikipedia.org/wiki/Prisoner's_dilemma)

Radni materijal za učenike 2.2

Instrument za analizu i rješavanje dileme

To je skup instrumenata, a ne kontrolni popis. Pitanja nisu primjerena svim slučajevima, pa trebaš izabrati ona koja ti najbolje odgovaraju. Bolje je pažljivo razmisliti o nekoliko pitanja, a ne označiti kvačicom cijeli popis.

1. Skupljajte **informacije**.

- Ko je uključen?
- Šta žele? (Koja su njihova prava, potrebe, ciljevi ili interesi?) –
Koje uloge ljudi igraju?
- U čemu je problem/dilema?
- Kakve veze ovaj slučaj ima sa mnom?
- Šta kaže zakon? (Moram li se pridržavati nekih zakonskih obaveza ili pravila?)
- Šta ne znamo – što ne razumijemo?
- Da li bi bilo teško pronaći informacije koje nedostaju?
- ...

2. Razmotri **posljedice**.

- Postoje li alternative?
- Kakav bi učinak imala svaka od tih odluka i za koga? (druge direktno uključene, druge ljude koji žive danas, ili će živjeti u budućnosti, ovdje ili negdje drugdje.)
- ...

3. Definiši svoje **prioritete**.

Koje kriterije smatram najvažnijima da se njima rukovodim kod donošenja odluke, na primjer:

- U kojoj mjeri razumijem posljedice svoje odluke?
- Koja moralna ili vjerska načela su mi važna?
- Šta je zakonito – a šta protuzakonito?
- Šta mogu očekivati da će drugi prihvatiti – i obrnuto? (Bi li prihvatio/prihvatila ovu odluku da sam onaj/ona koji prima?)
- Šta najbolje funkcioniraju? (rješavanje problema, finansijska pitanja).
- Koji su željeni ili neželjeni dugoročni učinci ili nuspojave?
- Je li moja odluka nepovratna („nema povratka”), ili je mogu naknadno izmijeniti?
- ...

4. Donesi **odluku**.

- Moram li se odlučiti za jedan cilj i prekršiti drugi?
- Ima li šanse za iznalaženje kompromisa?
- U datim uslovima, šta mi govori intuicija? S kojom se odlukom mogu najviše identificirati?
- ...

Radni materijal za učenike 2.3

Kako bi ti odlučio/odlučila? Primjeri suočavanja s dilemom

1. To nije moje smeće

Smeće je velik problem u tvojoj školi. Vode se rasprave, a neki razredi su napisali pravila na velik komad papira i svečano ga potpisali – želimo da nam škola bude čisto, ugodno mjesto, pa ćemo stoga smeće bacati u jednu od mnogih kanti za smeće u našem dvorištu. Ovu inicijativu si doživio/doživjela vrlo ozbiljno i ne voliš se miriti s prljavštinom i smećem drugih ljudi.

Tokom pauze za ručak, na školskom dvorištu nailaziš na hrpu papirnatih vrećica, kora od voća pa čak i komad polu-pojedene picezze, upravo uz praznu kantu za smeće. Unaokolo ima mnogo učenika, ali ne znaš jesu li oni odgovorni za nered. Šta ti je činiti? Pokupiti smeće ili ga ostaviti?

2. Moj najbolji prijatelj – preprodavač droge

Tvoj najbolji prijatelj osumnjičen je za preprodaju droge na prostoru škole. Znaš da su sumnje opravdane. Direktor je ozbiljno zabrinut zbog svega i želi zaštititi učenike, posebno one mlađe. Osim toga, ne želi nikakve medijske napise o tome. Zna da ste prijatelji pa te pozvao u svoj ured.

Ako kažeš šta znaš, tvoj će prijatelj morati napustiti školu i možda će završiti na sudu. Ako ne svjedočiš, kršiš zakon i možeš i sam imati problema. U toj situaciji, kompromis nije moguć. Ili ćeš direktoru reći šta znaš, ili nećeš.

Situacija se dodatno komplicira jer ne znaš šta će učiniti tvoj prijatelj. Hoće li šutjeti? Ili će možda čak i priznati, ako mu bude ponuđena blaža kazna?

3. Moja prijateljica želi stići na voz

Šet je sati ujutro jednog hladnog zimskog jutra. Prije tri mjeseca položio si vozački ispit i još nisi baš puno vozio. Sada voziš prijateljicu na željezničku stanicu. Prije nego što si krenuo, morao si ostrugati sloj leda s prednjeg stakla, a usput si trebao stati na benzinskoj pumpi.

Kasniš. Željeznička stanica udaljena je 3 km, a tvoja prijateljica treba za 10 minuta stići na voz, a prije toga još mora kupiti kartu.

Ograničenje brzine je 50 km/h, kao što je to obično slučaj u gradu. Koliko vidiš, cesta je prazna. „Daj vozi malo brže,“ zahtijeva tvoja prijateljica. Šta ćeš učiniti?

4. Koje banane kupiti?

Želiš u samoposluzi kupiti neko voće. Prodaju se dvije vrste banana; obje izgledaju dobre kvalitete – zrele su i u odličnom stanju. Međutim, jedne banane su nešto jeftinije od drugih. One skuplje imaju naljepnicu „Fair Trade“, a na deklaraciji piše da će određeni dio svote koju platiš ići kao direktna podrška malim inostranim proizvođačima. Potrebna su im sredstva za uređenje njihovih plantaža banana – prema našim standardima radi se o vrlo skromnoj svoti. Koje ćeš banane kupiti?

Radni materijal za učenike 2.4

Evidencijski obrazac za razgovor o dilemi

(na osnovu radnog materijala 2.3)

Primjer br. 1: To nije moje smeće	
Alternative	Odluka i razlozi
Baciti smeće u kantu <i>ili</i> Ostaviti smeće na zemlji <i>ili</i> ...?	
Primjer br. 2: Moj najbolji prijatelj – preprodavač droge	
Alternative	Odluka i razlozi
Reći direktoru što znam <i>ili</i> šutjeti <i>ili</i> ...?	
Primjer br. 3: Moja prijateljica želi stići na voz	
Alternative	Odluka i razlozi
Držati se ograničenja brzine od 50 km/h <i>ili</i> Voziti brže <i>Ili</i> ...?	

Primjer br. 4: Koje banane kupiti?	
Alternative	Odluka i razlozi
Kupiti jeftinije banane <i>ili</i> kupiti skuplje banane <i>ili</i> ...?	
<i>(drugi primjer)</i>	
Alternative	Odluka i razlozi
<i>(drugi primjer)</i>	
Alternative	Odluka i razlozi

Radni materijal za učenike 2.5

Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (10. decembar 1948.)

Preambula

Budući da je priznanje urođenog dostojanstva te jednakih i neotuđivih prava svih članova ljudske porodici temelj slobode, pravde i mira u svijetu,

budući da je nepoštivanje i zanemarivanje ljudskih prava rezultiralo barbarskim postupcima koji vrijeđaju savjest čovječanstva i da je izgradnja svijeta u kojem će ljudska bića uživati slobodu govora i uvjerenja te biti pošteđena straha i neimaštine proglašena najvećom težnjom svih ljudi,

budući da je ljudska prava prijeko potrebno zaštititi vladavinom prava, kako čovjek ne bi morao pobjeći, kao krajnjem sredstvu, pobuni protiv tiranije i ugnjetavanja,

budući da je bitno promovirati razvoj prijateljskih odnosa među narodima,

budući da su narodi u Povelji Ujedinjenih naroda ponovno potvrdili svoju vjeru u temeljna ljudska prava, u dostojanstvo i vrijednost ljudske osobe i ravnopravnost muškaraca i žena te odlučili promovirati društveni napredak i poboljšati uslove života u većoj slobodi,

budući da su se države članice obavezale da će u saradnji s Ujedinjenim narodima osigurati opće poštivanje i primjenu ljudskih prava i temeljnih sloboda,

budući da je opće razumijevanje tih prava i sloboda ključno za puno ostvarenje te obaveze,

u ovom času, stoga,

Generalna skupština

proglašava

Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima kao zajedničku tekovinu svih naroda i država, kako bi svaki pojedinac i svaki dio društva, imajući ovu Deklaraciju stalno na umu, podučavanjem i učenjem težili promoviranju ljudskih prava i sloboda te progresivnim domaćim i međunarodnim mjerama osigurali njihovo opće i djelotvorno priznanje i poštivanje, kako među narodima država članica, tako i među narodima na područjima koja se nalaze pod njihovom jurisdikcijom.

Član 1.

Sva ljudska bića rađaju se slobodna i jednaka u dostojanstvu i pravima. Ona su obdarena razumom i sviješću pa jedna prema drugima trebaju postupati u duhu bratstva.

Član 2.

Svakome pripadaju sva prava i slobode utvrđene u ovoj Deklaraciji bez ikakve razlike u pogledu rase, boje kože, spola, jezika, vjere, političkog ili drugog uvjerenja, nacionalnog ili socijalnog porijekla, imovine, rođenja ili neke druge okolnosti. Nadalje, ne smije se praviti nikakva razlika zbog političkog, pravnog ili međunarodnog statusa zemlje ili područja kojemu neka osoba pripada, bilo da je to područje neovisno, pod starateljstvom, nesamoupravno, ili mu je na neki drugi način ograničen suverenitet.

Član 3.

Svako ima pravo na život, slobodu i ličnu sigurnost.

Član 4.

Niko se ne smije držati u ropstvu ili odnosu sličnom ropstvu; ropstvo i trgovina robljem zabranjuju se u svim njihovim oblicima.

Član 5.

Niko ne smije biti podvrgnut mučenju ili okrutnom, nečovječnom ili ponižavajućem postupku ili kazni.

Član 6.

Svako ima pravo da ga se svugdje pred zakonom priznaje kao osobu.

Član 7.

Svi su pred zakonom jednaki i svi imaju pravo na jednaku pravnu zaštitu, bez ikakve diskriminacije. Svi imaju pravo na jednaku zaštitu od bilo kojeg oblika diskriminacije kojim se krši ova Deklaracija, kao i od svakog poticanja na takvu diskriminaciju.

Član 8.

Svako ima pravo na djelotvornu odštetu putem nadležnih domaćih sudova zbog djela kojima su povrijeđena njegova temeljna prava zajamčena ustavom ili zakonom.

Član 9.

Niko ne smije biti podvrgnut samovoljnom hapšenju, zatvaranju niti progonu.

Član 10.

Svako ima potpuno isto pravo na pravično i javno saslušanje od strane neovisnog i nepristranog suda radi utvrđivanja njegovih prava i obaveza, i bilo koje kaznene optužbe protiv njega.

Član 11.

1. Svako optužen za krivično djelo ima pravo da ga se smatra nevinim dok se njegova krivnja zakonski ne utvrdi u javnom postupku u kojem su mu pružene sve garancije za odbranu.
2. Niko ne smije biti proglašen krivim za krivično djelo počinjeno činom ili propustom koji, po domaćem ili međunarodnom pravu u času počinjenja nije bio predviđen kao kazneno djelo. Ne smije se odrediti ni teža kazna od one koja je bila primjenjiva u času kad je krivično djelo počinjeno.

Član 12.

Niko ne smije biti podvrgnut samovoljnom miješanju u njegov privatni život, porodica, dom ili prepisku, niti napadima na njegovu čast i ugled. Svako ima pravo na pravnu zaštitu protiv takvog miješanja ili napada.

Član 13.

1. Svako ima pravo na slobodu kretanja i boravka u granicama bilo koje države.
2. Svako ima pravo napustiti svoju i bilo koju drugu zemlju i vratiti se u svoju zemlju.

Član 14.

1. Svako pred progonom ima pravo tražiti i dobiti utočište u drugim zemljama.
2. Na to se pravo ne može pozivati u slučaju progona koji su izravna posljedica nepolitičkih zločina ili djela protivnih ciljevima i načelima Ujedinjenih naroda.

Član 15.

1. Svako ima pravo na državljanstvo.
2. Niko ne smije biti samovoljno lišen svoga državljanstva niti mu se smije odreći pravo na promjenu državljanstva.

Član 16.

1. Punoljetni muškarci i žene imaju pravo na sklapanje braka i osnivanje porodice bez ikakvih ograničenja u pogledu rase, nacionalnosti ili vjere. Oni imaju ista prava prilikom sklapanja braka, u braku i tokom razvoda.
2. Brak sklapaju samo slobodni i potpuno saglasni supružnici.
3. Porodica je prirodna i fundamentalna jedinka društva koju štiti društvo i država.

Član 17.

1. Svako ima pravo posjedovati imovinu samostalno ili u zajednici s drugima.
2. Niko ne smije biti samovoljno lišen svoje imovine.

Član 18.

Svako ima pravo na slobodu mišljenja, savjesti i vjeroispovijesti; to pravo uključuje slobodu da se mijenja vjera ili uvjerenje i slobodu da se, bilo pojedinačno ili u zajednici s drugima, javno ili privatno, iskazuje svoja vjera ili uvjerenje podučavanjem, praktičnim vršenjem, bogoslužjem i obredima.

Član 19.

Svako ima pravo na slobodu mišljenja i izražavanja. To pravo obuhvata slobodu zadržavanja mišljenja bez vanjskih pritisaka te slobodu traženja, primanja i širenja informacija i ideja putem bilo kojeg sredstva javnog informisanja i bez obzira na granice.

Član 20.

1. Svako ima pravo na slobodu mirnog okupljanja i udruživanja.
2. Niko se ne smije prisiljavati na pripadanje nekoj udruzi.

Član 21.

1. Svako ima pravo učestvovati u upravljanju svojom zemljom neposredno ili preko slobodno izabраниh predstavnika.
2. Svako ima pravo na jednak pristup javnim službama u svojoj zemlji.
3. Volja naroda je temelj državne vlasti; ta se volja mora izražavati na povremenim i poštenim izborima, koji se provode uz opće i jednako pravo glasa, tajnim glasanjem ili nekim drugim jednako slobodnim glasačkim postupkom.

Član 22.

Svako kao pripadnik društva ima, putem državnih programa i međunarodne saradnje, a u skladu s organizacijom i mogućnostima svake pojedine države, pravo na socijalnu sigurnost i ostvarenje ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava koja su uslov njegovog dostojanstva i neometanog razvoja njegove osobnosti.

Član 23.

1. Svako ima pravo na rad, slobodan izbor zaposlenja, pravedne i primjerene uslove za rad i zaštitu od nezaposlenosti.
2. Svako bez ikakve razlike ima pravo na jednaku naknadu za isti rad.
3. Svako ko radi ima pravo na pravednu i primjerenu naknadu koja njemu i njegovoj porodici osigurava život dostojan čovjeka i koja se prema potrebi dopunjuje drugim sredstvima socijalne zaštite.
4. Svako ima pravo osnivati sindikate i njima pristupati kako bi zaštitio svoje interese.

Član 24.

Svako ima pravo na odmor i slobodno vrijeme, uključujući razumno smanjenje radnih sati i povremene plaćene neradne dane.

Član 25.

1. Svako ima pravo na životni standard koji odgovara zdravlju i dobrobiti njega samog i njegove porodice, uključujući prehranu, odjeću, stanovanje, liječničku njegu i potrebne socijalne usluge, kao i pravo na zaštitu u slučaju nezaposlenosti, bolesti, nesposobnosti, udovištva, starosti ili nekog drugog životnog nedostatka u uslovima koji su izvan njegovog nadzora.
2. Materinstvu i djetinjstvu pripada posebna skrb i pomoć. Sva djeca, ona rođena u braku kao i ona koja su rođena izvan njega, moraju uživati istu socijalnu zaštitu.

Član 26.

1. Svako ima pravo na odgoj i obrazovanje. Odgoj i obrazovanje mora biti besplatno, barem na osnovnom i općeobrazovnom nivou. Osnovno obrazovanje mora biti obavezno. Tehničko i strukovno obrazovanje mora biti dostupno svima; više i visoko obrazovanje mora biti dostupno svima prema sposobnostima.
2. Odgoj i obrazovanje mora biti usmjereno punom razvoju ljudske osobe i jačati poštivanje ljudskih prava i temeljnih sloboda. Ono mora promovirati razumijevanje, toleranciju i prijateljstvo među svim narodima, rasnim ili vjerskim grupama te podupirati djelatnost Ujedinjenih naroda na održanju mira.
3. Roditelji imaju pravo prvenstva u izboru obrazovanja za svoju djecu.

Član 27.

1. Svako ima pravo slobodno učestvovati u kulturnom životu svoje zajednice, uživati u umjetnosti, pridonositi znanstvenom razvoju i koristiti njegove prednosti.
2. Svako ima pravo na zaštitu moralnih i materijalnih interesa od bilo kojeg naučnog, književnog ili umjetničkog djela čiji je autor.

Član 28.

Svako ima pravo na društveni i međunarodni poredak u kojemu se prava i slobode utvrđene ovom Deklaracijom mogu u punoj mjeri ostvariti.

Član 29.

1. Svako ima obaveze prema onoj zajednici u kojoj je jedino moguć neovisan i cjelovit razvoj svoje ličnosti.
2. U korištenju svojih prava i sloboda svako može biti podvrgnut samo onim ograničenjima koja su utvrđena zakonom, isključivo radi osiguranja potrebnog priznanja i poštivanja prava i sloboda drugih te radi ispunjenja pravednih zahtjeva morala, javnog reda i općeg blagostanja u demokratskom društvu.
3. Ta prava i slobode se ni u kojem slučaju ne smiju koristiti protivno ciljevima i principima Ujedinjenih naroda.

Član 30.

Ništa se u ovoj Deklaraciji ne može tumačiti tako da podrazumijeva pravo neke države, grupe ili pojedinca da poduzmu bilo koju akciju ili izvrše bilo koji čin kojim se poništava neko od ovdje utvrđenih prava i sloboda.

www.un.org/en/documents/udhr

Radni materijal za učenike 2.6

Konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda (Evropska konvencija o ljudskim pravima), izmijenjena Protokolom br. 11 i Protokolima br. 1, 4, 6 (isječci)

Rim, 4. decembar 1950.

Vlade potpisnice, članice Vijeća Evrope, uzimajući u obzir Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima koju je Generalna skupština Ujedinjenih naroda proglasila 10. decembra 1948;

uzimajući u obzir da ta Deklaracija nastoji osigurati opće i djelotvorno priznanje i poštivanje u njoj proglašanih prava;

uzimajući u obzir da je cilj Vijeća Evrope postizanje većeg jedinstva njegovih članica i da je jedan od načina postizanja toga cilja očuvanje i daljnje ostvarivanje ljudskih prava i osnovnih sloboda;

potvrđujući svoju duboku privrženost tim osnovnim slobodama koje su osnova pravde i mira u svijetu i koje su najbolje zaštićene istinskom političkom demokratijom s jedne strane, te zajedničkim razumijevanjem i poštovanjem ljudskih prava o kojima te slobode ovise, s druge strane;

odlučne, kao vlade evropskih država koje su vođene istinskim duhom političkih ideala i tradicije poštivanja slobode i vladavine prava, koji su njihova zajednička baština, poduzeti početne korake da bi zajednički osigurale ostvarenje određenih prava utvrđenih Univerzalnom deklaracijom;

sporazumjele su se kako slijedi:

Član 1. – Obaveza poštivanja ljudskih prava

Visoke ugovorne stranke osigurat će svakoj osobi pod svojom jurisdikcijom prava i slobode određene u odjeljku I. ove Konvencije.

ODJELJAK I. – Prava i slobode

Član 2. – Pravo na život

1. Pravo svakoga na život zaštićeno je zakonom. Niko ne smije biti namjerno lišen života osim u izvršenju sudske presude na smrtnu kaznu za krivična djela za koje je ta kazna predviđena zakonom.

2. Nije u suprotnosti s odredbama ovoga člana lišenje života proizašlo iz upotrebe sile koja je bila nužno potrebna:

a) pri odbrani bilo koje osobe od nezakonitog nasilja;

b) pri zakonitom hapšenju ili pri sprečavanju bijega osobe zakonito lišene slobode;

c) radi suzbijanja pobune ili ustanka u skladu sa zakonom.

Član 3. – Zabrana mučenja

Niko se ne smije podvrgnuti mučenju ni nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kazni.

Član 4. – Zabrana ropstva i prisilnog rada

1. Niko se ne smije držati u ropstvu ili ropstvu sličnom odnosu.

2. Niko se ne smije siliti na prisilan ili obavezan rad.

3. U svrhu tumačenja ovoga člana pojam „prisilni ili obavezan rad" ne obuhvata:

a) svaki rad koji se u skladu s članom 5. ove Konvencije zahtijeva od neke osobe na redovnom izdržavanju kazne ili za vrijeme uslovnog otpusta na slobodu;

b) svaku vojnu službu ili, u zemljama gdje se dopušta odbijanje služenja vojnog roka zbog prigovora savjesti, drugu službu određenu umjesto obavezne vojne službe;

c) svaku službu koja se traži u slučaju nepogode ili nesreće koje ugrožavaju život i blagostanje zajednice;

c) svaki rad ili službu koji su dio uobičajenih građanskih obaveza.

Član 5. – Pravo na slobodu i sigurnost

1. Svako ima pravo na slobodu i na ličnu sigurnost. Niko se ne smije lišiti slobode, osim u sljedećim slučajevima i u postupku propisanom zakonom:

a) ako je zatvoren u skladu sa zakonom nakon presude nadležnog suda;

b) ako je zakonito uhapšen ili pritvoren zbog nepoštovanja zakonitog sudskog naloga radi osiguranja izvršenja neke zakonom propisane obaveze;

c) ako je zakonito uhapšen ili pritvoren radi privođenja nadležnoj sudbenoj vlasti kad postoji osnovana sumnja da je počinio krivično djelo ili kad je razumno vjerovati da je to nužno radi sprječavanja izvršenja krivičnog djela ili bijega nakon njegova počinjenja;

d) ako se radi o zakonitom zatvaranju maloljetnika radi izricanja odgojne mjere nadzora ili o njegovom zakonitom pritvoru radi privođenja nadležnoj sudbenoj vlasti;

e) ako se radi o zakonitom lišenju slobode osoba radi sprečavanja širenja zaraznih bolesti, o pritvaranju mentalno poremećenih osoba, alkoholičara, ovisnika o drogi ili skitnica;

f) ako se radi o zakonitom hapšenju ili pritvoru neke osobe kako bi je se spriječilo da neovlašteno uđe u zemlju ili osobe protiv koje je u toku postupak protjerivanja ili izručenja.

2. Svako ko je lišen slobode mora u najkraćem roku biti obaviješten, na jeziku koji razumije, o razlozima toga lišenja i o svakoj optužbi protiv sebe.

3. Svako uhapšen ili pritvoren u uslovima predviđenim stavom 1.c) ovoga člana mora se u najkraćem roku izvesti pred sudiju, ili pred drugo zakonom određeno tijelo sudske vlasti, i ima pravo u razumnom roku biti suđen ili pušten na slobodu do suđenja. Puštanje na slobodu može se uslovovati davanjem jamstva da će ta osoba pristupiti suđenju.

4. Svako ko je lišen slobode hapšenjem ili pritvaranjem ima pravo pokrenuti sudski postupak u kojem će se brzo odlučiti o zakonitosti njegova pritvaranja ili o njegovu puštanju na slobodu ako je pritvaranje bilo nezakonito.

5. Svako ko je žrtva hapšenja ili pritvaranja, suprotno odredbama ovoga člana ima izvršivo pravo na odštetu.

Član 6. - Pravo na pravično suđenje

1. Radi utvrđivanja svojih prava i obaveza građanske prirode ili u slučaju podizanja optužnice za krivično djelo protiv njega svako ima pravo da zakonom ustanovljeni neovisni i nepristrani sud pravično, javno i u razumnom roku ispita njegov slučaj. Presuda se mora izreći javno, ali se sredstva informisanja i javnost mogu isključiti iz cijele rasprave ili njenog dijela zbog razloga koji su nužni u demokratskom društvu radi interesa morala, javnog reda ili državne sigurnosti, kad interesi maloljetnika ili privatnog života stranaka to traže, ili u opsegu koji je po mišljenju suda bezuslovno potreban u posebnim okolnostima gdje bi javnost mogla biti štetna za interes pravde.

2. Svako optužen za krivično djelo smatrat će se nevinim sve dok mu se ne dokaže krivnja u skladu sa zakonom.

3. Svako optužen za krivično djelo ima najmanje sljedeća prava:

a) da u najkraćem roku bude obaviješten, potanko i na jeziku koji razumije, o prirodi i razlozima optužbe koja se podiže protiv njega;

b) da ima odgovarajuće vrijeme i mogućnost za pripremu svoje odbrane;

c) da se brani sam ili uz branioca po vlastitom izboru, a ako nema dovoljno sredstava platiti branioca, ima pravo na besplatnog branioca, kad to nalažu interesi pravde,

d) da ispituje ili da ispitati svjedoke optužbe i da se osigura prisustvo i ispitivanje svjedoka odbrane pod istim uslovima kao i svjedoka optužbe;

e) besplatnu pomoć prevodioca ako ne razumije ili ne govori jezik koji se upotrebljava na sudu.

Član 7. – Nema kazne bez zakona

1. Niko ne može biti proglašen krivim za krivično djelo počinjeno činom ili propustom koje, u času počinjenja, po unutarnjem ili po međunarodnom pravu nije bilo predviđeno kao krivično djelo. Isto se tako ne može odrediti teža kazna od one koja je bila primjenjiva u času kad je krivično djelo počinjeno.

2. Ovaj član ne priječi suđenje ili kažnjavanje bilo koje osobe za neki čin ili propust koji je u času počinjenja predstavljao krivično djelo u skladu s općim načelima prava priznatim od civiliziranih naroda.

Član 8. – Pravo na poštivanje privatnog i porodičnog života

1. Svako ima pravo na poštivanje svog privatnog i porodičnog života, doma i prepiske.

2. Javna vlast se neće miješati u ostvarivanje tog prava, osim u skladu sa zakonom i ako je u demokratskom društvu nužno radi interesa državne sigurnosti, javnog reda i mira, ili ekonomske dobrobiti zemlje, te radi sprečavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih.

Član 9. Sloboda mišljenja, savjesti i vjeroispovijesti

1. Svako ima pravo na slobodu mišljenja, savjesti i vjeroispovijesti; to pravo uključuje slobodu da se promijeni vjeroispovijest ili uvjerenje i slobodu da pojedinačno ili u zajednici s drugima, javno ili privatno, iskazuje svoju vjeroispovijest ili uvjerenje bogoslužjem, podučavanjem, praktičnim vršenjem i obredima.

2. Sloboda iskazivanja vjeroispovijesti ili uvjerenja podvrgnut će se samo onim ograničenjima koja su propisana zakonom i koja su u demokratskom društvu nužna radi interesa javnog reda i mira, zaštite javnog reda, zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih.

Član 10. – Sloboda izražavanja

1. Svako ima pravo na slobodu izražavanja. To pravo obuhvaća slobodu mišljenja i slobodu primanja i širenja informacija i ideja bez miješanja javne vlasti i bez obzira na granice. Ovaj član ne sprečava države da podvrgnu režimu dozvola ustanove koje obavljaju djelatnost radija ili televizije te kinematografsku djelatnost.

2. Kako ostvarivanje tih sloboda obuhvata dužnosti i odgovornosti, ono može biti podvrgnuto formalnostima, uslovima, ograničenjima ili kaznama propisanim zakonom, koji su u demokratskom društvu nužni radi interesa državne sigurnosti, teritorijalne cjelovitosti ili javnog reda i mira, radi sprečavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala, radi zaštite ugleda ili prava drugih, radi sprečavanja odavanja povjerljivih informacija ili radi očuvanja autoriteta i nepristranosti sudske vlasti.

Član 11. – Sloboda okupljanja i udruživanja

1. Svako ima pravo na slobodu mirnog okupljanja i slobodu udruživanja s drugima, uključujući i pravo na osnivanje sindikata ili pristupanje istim radi zaštite svojih interesa.

2. Ne mogu se postavljati nikakva ograničenja ostvarivanju tih prava, osim onih koja su propisana zakonom i koja su u demokratskom društvu nužna radi interesa državne sigurnosti ili javnog reda i mira, radi sprečavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih. Ovaj član ne zabranjuje da se nameću zakonska ograničenja u ostvarivanju tih prava pripadnicima oružanih snaga, policije ili državne uprave.

Član 12. – Pravo na brak

Muškarci i žene u dobi za sklapanje braka imaju pravo stupiti u brak i osnovati porodicu, u skladu s domaćim zakonima koji uređuju ostvarenje tog prava.

Član 13. – Pravo na djelotvoran pravni lijek

Svako čija su prava i slobode koje su priznate u ovoj Konvenciji povrijeđene ima pravo na djelotvorna pravna sredstva pred domaćim državnim tijelom čak i u slučaju kada su povredu počinile osobe koje su djelovale u službenom svojstvu.

Član 14. – Zabrana diskriminacije

Uživanje prava i sloboda koje su priznate u ovoj Konvenciji osigurat će se bez diskriminacije na bilo kojoj osnovi, kao što je spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili društveno porijeklo, pripadnost nacionalnoj manjini, imovina, rođenje ili druga okolnost.

Protokol br. 1 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda

Pariz, 20. mart 1952.

Član 1. – Zaštita vlasništva

Svaka fizička ili pravna osoba ima pravo na mirno uživanje svoga vlasništva. Niko se ne smije lišiti svoga vlasništva, osim u javnom interesu, i to samo uz uslove predviđene zakonom i općim načelima međunarodnoga prava.

Prethodne odredbe, međutim, ni na koji način ne umanjuju pravo države da primijeni zakone koje smatra potrebnima da bi uredila upotrebu vlasništva u skladu s općim interesom ili za osiguranje plaćanja poreza ili drugih doprinosa ili kazni.

Član 2. – Pravo na obrazovanje

Nikome neće biti uskraćeno pravo na obrazovanje. U obavljanju svojih funkcija povezanih s odgojem i podučavanjem država će poštovati pravo roditelja da osiguraju odgoj i obrazovanje u skladu sa svojim vjerskim i filozofskim uvjerenjima.

Član 3. – Pravo na slobodne izbore

Visoke ugovorne stranke obavezuju se da će u razumnim vremenskim periodima provoditi slobodne izbore tajnim glasanjem, u uslovima koji osiguravaju slobodno izražavanje mišljenja naroda pri izboru zakonodavnih tijela.

Protokol br. 4 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda

Strasbourg, 16. septembra 1963.

Član 2. – Sloboda kretanja

1. Svako ko se zakonito nalazi na području neke države ima pravo na slobodu kretanja i slobodni izbor svojeg boravišta na tom području.
2. Svako je slobodan napustiti bilo koju zemlju, uključujući i svoju vlastitu.
3. Ne mogu se postavljati nikakva ograničenja u smislu ostvarivanja tih prava, osim ona koja su u skladu sa zakonom i koja su u demokratskom društvu nužna radi interesa državne sigurnosti ili javnog reda i mira, za održavanje javnog poretka, radi sprečavanja zločina, radi zaštite zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih.
4. Prava utvrđena u stavu 1. mogu također biti podvrgnuta, u određenim dijelovima područja, ograničenjima utvrđenima u skladu sa zakonom i koja su opravdana zaštitom javnog interesa u demokratskom društvu.

Član 3. – Zabrana protjerivanja vlastitih državljana

1. Niko ne smije biti protjeran, upotrebom bilo pojedinačnih bilo kolektivnih mjera, s područja države čiji je državljanin.
2. Niko ne smije biti lišen prava da uđe na područje države čiji je državljanin.

Član 4. – Zabrana kolektivnog protjerivanja stranaca

Kolektivno protjerivanje stranaca je zabranjeno.

Protokol br. 6 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda

Strasbourg, 28. april 1983.

Član 1. – Ukidanje smrtne kazne

Smrtna kazna se ukida. Niko ne smije biti osuđen na takvu kaznu niti pogubljen.

Izvor: www.echr.coe.int/echr/Homepage_EN

To je stranica Evropskoga suda za ljudska prava. Prevodi Evropske konvencije o ljudskim pravima na jezike država članica dostupne su u PDF formatu.

Radni materijal za učenike 3.1

Plan Nastavne jedinice 3: „Različitost i pluralizam”

	Plan: dogovaranje zajedničke definicije zajedničkog dobra	Vrijeme (minute)
Lekcija 1	Različitost ličnih mišljenja: učenici definišu svoje političke prioritete	
	1. Učenici definišu političke ciljeve.	25 min.
	2. Učenici analiziraju svoje odluke.	15 min.
Lekcija 2	Pluralizam: učenici osnivaju stranke radi ostvarivanja ciljeva	
	1. Učenici definišu profile svojih stranaka.	15 min.
	2. Javno događanje: stranke se predstavljaju.	10 min.
	3. Nastavnikov doprinos: pojam zajedničkog dobra.	5 min.
	4. Učenici razgovaraju o svojim strategijama pregovaranja.	10 min.
Lekcija 3	Pregovaranje: možemo li (ili većina nas) dogovoriti politički cilj (zajedničko dobro)?	
	1. Učenici definišu ciljeve.	10 min.
	2. Učenici pregovaraju za okruglim stolom.	30 min.
Lekcija 4	Osvrt na nastavnu jedinku	
	1. Učenici se osvrću na svoje iskustvo.	20 min.
	2. Razgovor u nastavku na prethodno.	15 min.
	3. Učenici daju povratne informacije.	5 min.

Radni materijal za učenike 3.2

Učestvovati u demokratiji – osnovna pravila i principi

Učestvovati u demokratiji znači učešće u dogovaranju zajedničkog dobra

U demokratijama svako – pojedinci ili grupe – može učestvovati i zagovarati svoje interese i mišljenja. Konačna odluka ne mora u potpunosti ispuniti naše ciljeve, no ako ne učestvujemo, niko se na njih neće ni obazirati.

U demokratijama, do odluka i rješenja dolazi se kroz borbu mišljenja i nadmetanje interesa i mišljenja. Saglasnost se postiže kroz kompromis koji sve stranke, ili većina, može prihvatiti. Takva odluka se, u tom vremenu, može smatrati definicijom **zajedničkog dobra**.

Borba mišljenja i političko nadmetanje generišu elemente borbe. Stoga je vrlo važno da svi igrači na političkoj pozornici dogovore sistem pravila poštujući princip međusobnog uvažavanja.

Osnovna pravila i principi pregovaranja i borbe mišljenja u demokratiji

1. Jasnoća i međusobno uvažavanje:

“Ne slažem se s onim što govoriš,
no do smrti ću braniti tvoje pravo da to kažeš.”
Voltaire (1694-1778.)

To znači da na osobe različitih interesa i stajališta gledaš kao na svoje protivnike, ali ne i neprijatelje. Ne boriš se, već učestvuješ u nečemu što više nalikuje sportskom takmičenju.

2. Ljudska prava vrijede za sve ljude

Ljudska prava uspostavljaju princip nenasilja. Političko nadmetanje ostvaruje se riječima, argumentima, idejama, šarmom i mudrošću.

3. Spremnost na kompromis

-   Pokušaj pronaći „win-win“ rješenja (obje strane pobjeđuju).
-   Ako to ne ide, nastoj da obje strane pronađu nešto oko čega se mogu složiti.
-   Izbjegavaj „win-lose situacije“ (jedna strana pobjeđuje, druga gubi), bez obzira na to ko pobjeđuje, a ko gubi.

4. Savjeti za pregovaranje

Imajte pred sobom jasnu sliku o svome cilju. Igrači koji znaju šta žele često pobjeđuju upravo iz tog razloga.

Pokušajte razumjeti stajališta drugih. Fokusirajte se na ono oko čega se možete složiti, a ne na ono oko čega se ne slažete – tražite zajedničke interese i probleme i radite na njima. Međutim, budite vrlo jasni o tačkama koje su vam bitne. Nemojte prihvatiti rješenja koja smatrate nepravednima ili neefikasnim i ne predlažite ih drugima.

Pokušajte staviti naglasak na pitanja koja omogućavaju kompromis, doslovno na sve što je mjerljivo i može se izraziti brojkama – na primjer, raspodjela resursa, novca, zemlje ili vremena. Izbjegavajte sporove oko kolektivnog identiteta (boje, etničkog projekla).

Radni materijal za učenike 3.3

Osnivanje političke stranke

1. Nacrt programa

1. Izaberite predsjedavajućeg, glasnogovornika, kontrolora vremena i dva pisca (vidi upute za svaku ulogu u nastavku).
2. Prihvatite nacrt programa - sa ili bez izmjena (glas većine).
3. Šta nas je okupilo?
 - Šta je moj glavni prioritet? Izjava svakog člana, bez rasprave.
4. Definisane **političkog profila** stranke:
 - Kakvo je naše političko stajalište? Želimo li prihvatiti jedno od naša četiri osnovna stajališta? Ili smo možda negdje u sredini? Ili moramo definisati novo stajalište?
 - Koje su naše osnovne preokupacije? Na primjer, brinemo li posebno o nekim konkretnim grupama ljudi? Ili, da li definišemo ključni problem ili pitanje? Na kojoj razini djelujemo – lokalnoj, nacionalnoj, evropskoj, globalnoj?
 - Koje ćemo ime dati našoj stranci? Koje ime najbolje odražava naš profil? (Stavite ime na školsku klupu ili zid iza vas)
5. **Ciljevi:** koji je naš glavni prioritet? Imamo li daljnje ciljeve?
6. **Strategija:** kako ćemo osvojiti podršku?
 - Ko još s nama dijeli naše ciljeve – ko dijeli naše stavove?
 - U vezi s čim smo voljni postići kompromis? Na čemu ne popuštamo?

2. Upute za uloge

Predsjedavajući

U demokratskoj zajednici, organizacije poput političkih stranaka moraju funkcionisati kao demokratske mikrozajednice (vidi radni materijal za učenike 3.1). Tvoj zadatak je da vodiš računa o tome da se tokom sastanka poštuju procedura i ljudska prava, na primjer, da svako ima jednaku šansu izraziti svoje mišljenje.

Zadužen/zadužena si za dnevni red sastanka. Ako se rasprava zakomplikuje jer se nekoliko pitanja rješava istovremeno, upozoravaš svoju grupu na tu činjenicu i predlažeš pitanje o kojem će se najprije raspravljati

Glasnogovornik i pisci

Ti si „osoba za odnose s javnošću“ odgovorna za „proizvod“ koji ima smisla i dobro se „prodaje“ – ime stranke, izjava o vašem cilju, ili ciljevima. Da li te ostali mogu lako razumjeti? Hoće li im se tvoje pojavljivanje svidjeti?

Predstaviti ćeš stranku na skupu planiranom u 3. lekciji. Pokušaj se svidjeti učenicima koji još nisu pristupili stranci, a pokušaj pridobiti i članove drugih stranaka, posebno one koji su ti najbliži po stavovima. Provjeri s nastavnikom koliko vremena imaš na raspolaganju.

Grupa treba razmotriti na koji način pisci, a možda i svi članovi stranke, mogu doprinjeti oglašavanju, npr. sastavljanjem reklamnog listića ili postera. Provjeri s nastavnikom koji su vam materijali dostupni ili ih sam/sama pribavi.

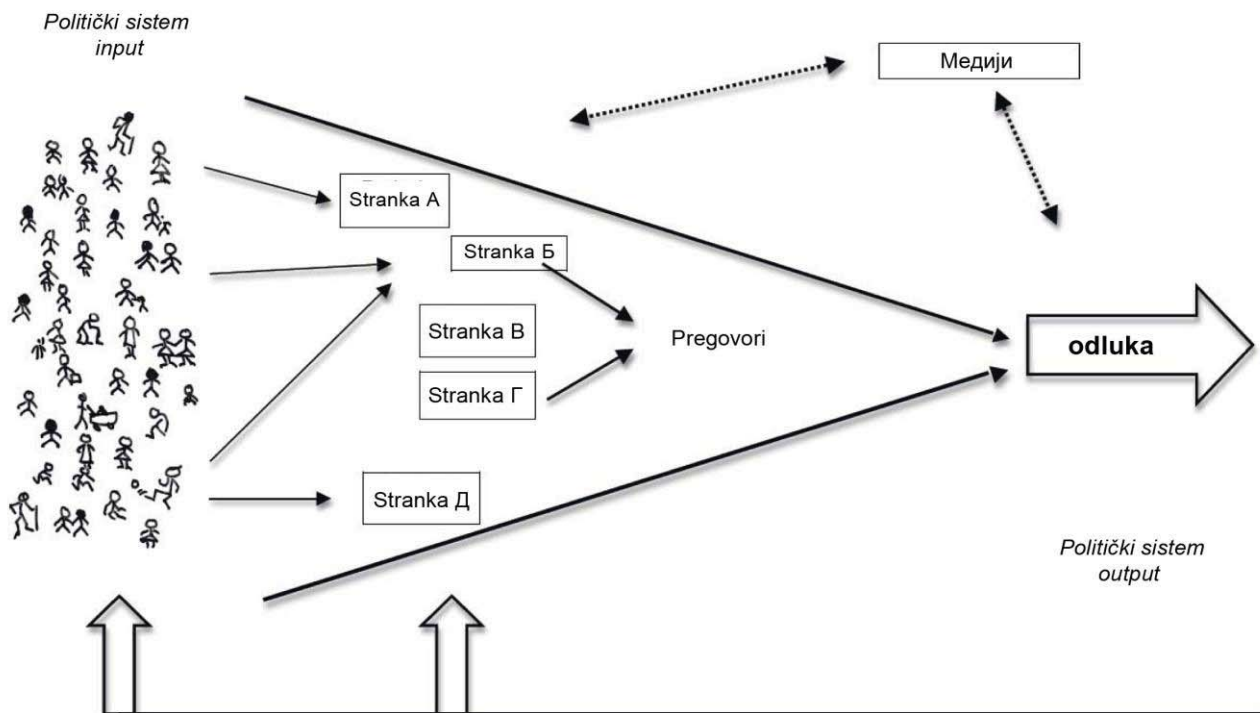
Kontrolor vremena

Predsjedavajući je „menadžer demokratije“, a ti si „menadžer učinkovitosti“. Tvoj je zadatak paziti na vrijeme tokom sastanka kako vam ne bi ponestalo vremena.

Savjeti: predloži dodatno vrijeme prije nego što počnete. Interveniši, ako vidiš da tvoja grupa kasni i predloži odgovarajuće prilagođavanje programa. Grupa odlučuje šta će učiniti, a ti nudiš rješenja.

Radni materijal za učenike 3.4

Kako demokratski politički sistem rješava različitost i pluralizam?

1. Lekcija	2. Lekcija	3. Lekcija
Pojedinci aritkuliraju vrlo različite ciljeve i interese.	Posredovanje u ostvarivanju interesa principom zastupanja (stranke, lobiji ili NVO ili direktno (referendum)).	Rezultat (<i>output</i>) je politička odluka koja utiče na članove društva. Njihova reakcija vodi do novih inputa.

Svi igrači dogovaraju sistem pravila i principa:

- međusobno uvažavanje ličnog dostojanstva;
- ljudska prava;
- nenasilje;
- nadmetanje interesa i ciljeva;
- spremnost na kompromis;
- glasanje većinom glasova;
- zajedničko dobro se dogovara i niti jedan igrač ga ne definiše unaprijed.

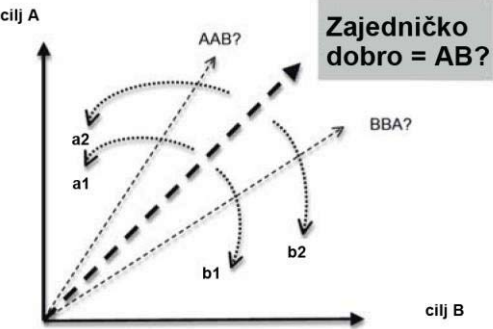
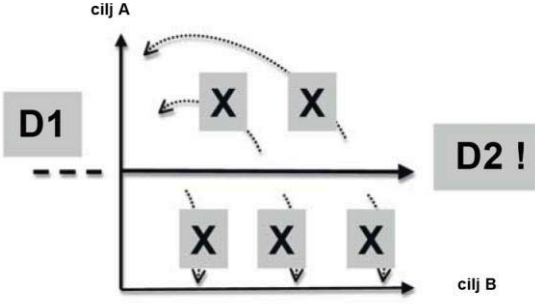
Radni materijal za učenike 3.5

Pojam zajedničkog dobra: zaštitni znak demokratije i diktature

*La multitude qui ne se réduit pas à l'unité est confusion;
l'unité qui ne dépend pas de la multitude est tyrannie.*

[Različitost koja se ne može svesti na jedinstvo je konfuzija; jedinstvo koje zanemaruje različitost je tiranija.]

Blaise Pascal (1623-62.)

Pregovaranje o zajedničkom dobru u pluralističkim demokratijama	Nametanje zajedničkog dobra u autokratskoj vladavini i diktaturi
	
<p>U pluralističkim demokratijama, zajedničko dobro se dogovara u pregovorima i zagovara. Niko unaprijed ne zna rezultat (AB?). To često uključuje pokušaj i grešku pa se odluke mogu, a ponekad i moraju ispraviti. Politika je proces kolektivnog učenja kroz kontroverzne rasprave; na kraju mora biti donijeta odluka.</p>	<p>D1: božanskom spoznajom ili naučnom analizom (npr. marksizam–lenjinizam) zajedničko dobro se može objektivno definisati. Samo vladajuća elita je za to sposobna (D2!). Zajedničko dobro opravdava sva sredstva, uključujući silu, da bi se savladao otpor i suprotstavljanje (X). Kritičari “D1” ili “D2!” se proglašavaju neprijateljima.</p>
<p>U pluralističkim demokratijama, grupe promovišu različite ciljeve, interese i vrijednosti (ciljevi A i B). Svaka grupa zagovara svoje ciljeve (a1, a2, b1, b2), nastojeći uticati na konačnu odluku u svoju korist (AAB? – BBA?). Pluralizam podstiče natjecanje i borbu mišljenja. Slobodni mediji podržavaju žustre rasprave.</p>	<p>U diktaturama, grupe ili pojedinci koji promovišu neku alternativu ili iznose kritiku bivaju ušutkani (simbol X). Pravo na učešće daje se samo pristalicama režima. Mediji se cenzurišu. Vladar odlučuje koji problemi, interesi ili ciljevi postaju dio političkog programa.</p>
<p>Borba mišljenja smatra se nužnom i produktivnom da bi se postigao dogovor i kompromis. Odluke podliježu kritičkom preispitivanju.</p>	<p>Pristanak nameće i unaprijed definiše vladar. Smatra se da borba mišljenja izaziva nesklad i opasna je, jer se teško nadzire.</p>

Radni materijal za učenike 3.6

Karta društvenih podjela i političke stranke

Svako društvo ima nekoliko suprotstavljenih konstalacija koje nazivamo podjelama (raskolima).

Podjela lijevo-desno postoji u svim zemljama kapitalističkog ustroja sa slobodnom trgovinom. Ova podjela datira još iz vremena industrijske revolucije u 19. stoljeću.

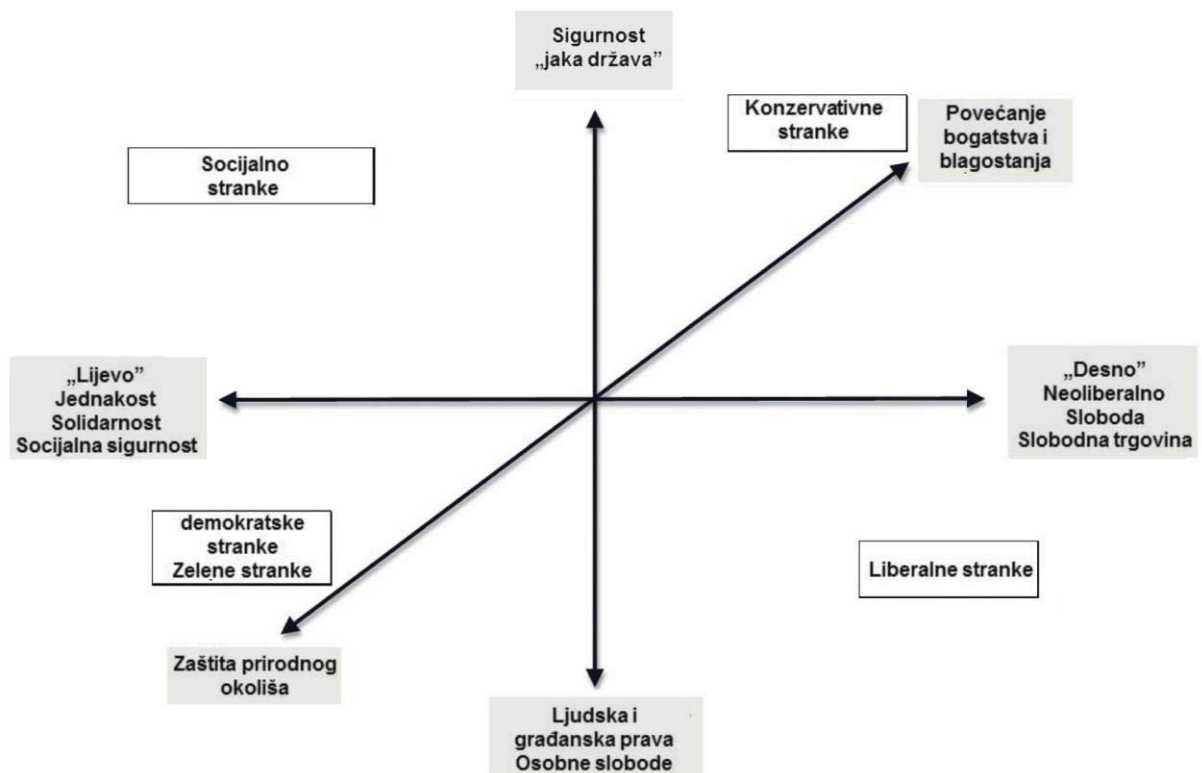
Druge dvije podjele (raskola) su novijeg datuma.

Raskol između zaštite okoliša i ekonomskog rasta stupio je na scenu 1970-ih.

Raskol između „jake države“ nasuprot građanskim pravima je reaktiviran u borbi protiv terorizma nakon 11. rujna 2001.

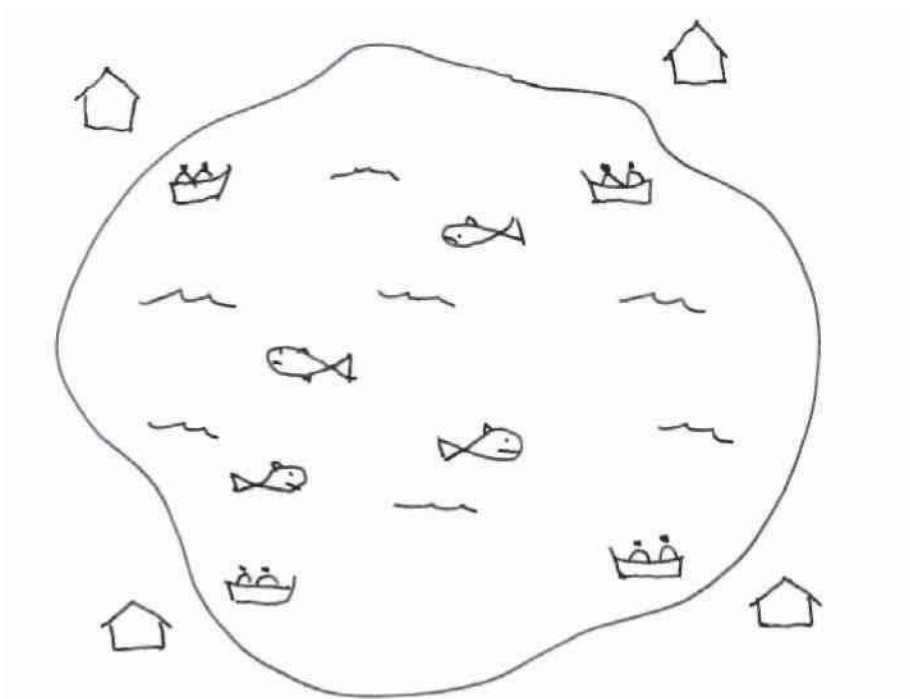
Sistem političkih stranaka otkriva te podjele. One zastupaju grupne interese i daju prednost nekim podjelama.

Svako društvo ima specifičnu strukturu podjela. Šta više podjela (raskola) postoji u nekom društvu, to je teže njime upravljati.

Radni materijal za učenike 4.1

Primjer slučaja: sukob u ribarskoj zajednici

I. Ribarska zajednica

Zamislite veliko jezero puno ribe. Na obalama jezera, u četiri mala sela, žive ribari – ribarska zajednica. Svako selo šalje svoju posadu na ribarenje. U sezoni lovostaja ribari puštaju da se zalihe ribe povećaju, dok oni, za to vrijeme, krpe svoje mreže i popravljaju brodove. Riba im je jedini izvor prihoda. Ono što njihove porodice ne mogu pojesti, prodaju na obližnjoj tržnici. Od onog što na taj način zarade, ribari hrane, oblače i izdržavaju sebe i svoje porodice. Njihov životni standard je skroman, ali zadovoljavajući.

II. Sukob oko lošeg upravljanja resursima

Posljednje dvije ili tri godine, u ribarskoj zajednici izbio je ozbiljan sukob. Neke ribarske posade su pokušale povećati zaradu loveći veće količine ribe. Posljedica toga je bio pad reprodukcije pa su se u tri godine riblje zalihe smanjile za polovinu. Ribarska zajednica suočena je s cijelim nizom problema:

1. smanjenje ukupnih zaliha ribe i strah od potpunog nestanka;
2. opadanje ukupne proizvodnje ribe;
3. jaz između dva bogata i dva siromašna ribarska sela („pobjednici i gubitnici“);
4. opasnost od žestokog sukoba između ribarskih sela.

To je sukob zbog lošeg upravljanja zajedničkim resursom. Čini se da se temelji na tri stvari koje se međusobno potkrepljuju:

1. Postoji inicijativa koja potiče ribare da love više ribe;
2. Ne postoje nikakva pravila, pa ribari mogu činiti šta god žele;
3. Ribarske posade ne komuniciraju jedna s drugom.

III. Analiziranje sukoba („dijagnoza”)

1. Inicijativa pretjeranog ulova ribljih zaliha

Svaki ribar zna da zajednica ovisi o zalihama ribe pa stoga vodi računa o tome da se riblje zalihe potpuno oporave.

S druge strane, svaki ribar isto tako zna da ako njegova posada ulovi još jednu ribu, riblje zalihe vjerovatno neće trpjeti. To bi popravilo zaradu te posade, dok bi troškove – brigu za riblje zalihe, snosila cijela zajednica. Nejednaka raspodjela dodatne zarade i troškova ide u prilog ribarima koji ulove više ribe. To je inicijativa da se poveća ribolov. Sa stajališta svakog pojedinog ribara, čini se razumnim loviti više ribe.

Dodatni prihod (+100%) Dodatni troškovi -25%	Dodatni profit (+75%)	Ukupni dodatni prihod i profit odlazi posadi br. 1.	Posada 4 -25%	Dodatni prihod (+0%) Dodatni troškovi (4x -25%)
			Posada 3 -25%	
			Posada 2 -25%	
	Posada 1 -25%			
Posada br. 1 s dodatnim ulovom		Ribarska zajednica (sve četiri posade)		

Jedna posada ulovi više ribe: nejednaka raspodjela dodatnog prihoda, dodatnih troškova i dodatnog profita za ribarsku zajednicu.

Svi ribari svjesni su ove inicijative i u potpunosti su informisani o učincima onog što se čini. Vjerovatan je najgori scenarij – svi će raditi isto i loviti više ribe. Posljedica toga će biti pretjerani ulov i zalihe se više neće moći u potpunosti obnoviti. Pokreće se začarani krug, jer ribari mogu nadoknaditi smanjenje zarade samo daljnjim povećanjem ulova.

2. Nepostojanje pravila

Ribari se tako ponašaju jer ne postoje nikakva pravila – nema smjernica, nema sigurnosti, nema ciljeva zajednice, nema sankcija. Kako sada stvari stoje, svaki ribar može raditi šta želi, a sve što ulovi, pripada njemu.

U takvim okolnostima, ponašanje ribara ne iznenađuje – no efekti po zajednicu i riblje zalihe su katastrofalni.

3. Nedostatak komunikacije

Ribari se do sada još nisu sastali i razgovarali o nastaloj situaciji. Ponašaju se kako misle da je najbolje i reagiraju na odluke koje su donijele druge posade.

4. Posljedica lošeg upravljanja resursima

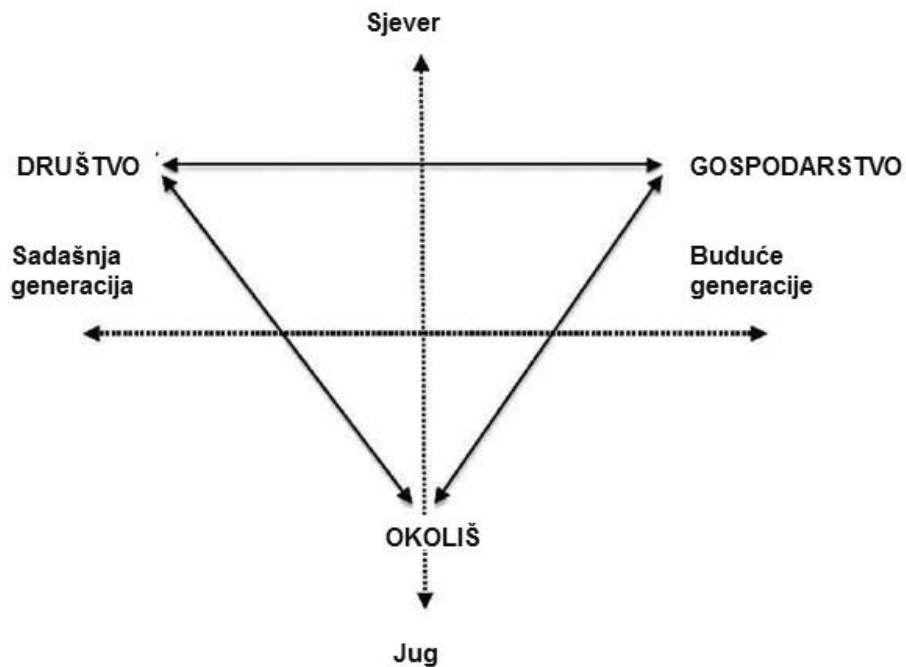
Model održivosti pomaže utvrditi štetu izazvanu lošim upravljanjem od strane ribara, a može pomoći i u definisanju alternativnog modela ponašanja (vidi radne materijale 4.2 i 4.4).

IV. Rješavanje sukoba

Kod odabira „terapije“ treba voditi računa o „dijagnozi“ sukoba.

Radni materijal za učenike 4.2

Model ciljeva za postizanje održivosti

Kako čitati ovaj dijagram

Ovaj model uključuje tri cilja održivosti i stavlja ih u povijesnu i globalnu dimenziju:

1. „Okoliš“: zaštita prirodnog okoliša i resursa;
2. „Ekonomija“: ekonomski rast (produktivnost, *output*, bogatstvo);
3. „Društvo“: društvena kohezija, pravedna raspodjela blagostanja;

Strelice s dva vrha pokazuju da se ciljevi prema kojima pokazuju mogu međusobno podržavati ili isključivati.

Radni materijal za učenike 4.3**Primjena modela održivosti na ribarsku igru:****Kako možemo upecati „što je moguće više ribe“?**

Ciljevi modela održivosti	Šta bismo trebali postići ribarskom igrom?
Ekonomija: Ekonomski rast, porast blagostanja	
Društvo: Raspodjela dobara u zajednici	
Okoliš: Zaštita prirodnog okoliša i resursa	
Dugoročna stabilnost: Ostvarivanje ciljeva održivosti danas i u budućnosti	
...	

Radni materijal za učenike 4.4

Koja je optimalna ravnoteža između razmnožavanja ribe i ulova?

Riblje zalihe proizvode veće ili manje količine nove ribe, ovisno o količini ribe koja je ostala u jezeru nakon što je završila ribarska sezona. Kolika zaliha ribe proizvede najveću količinu nove ribe? Odgovor na to pitanje je ključ održivog ribarenja.

Riblje zalihe na kraju sezone u tonama

Zalihe na kraju sezone	Obnavljanje (proizvodnja nove ribe)	Zalihe na početku nove sezone
80	29	109
85	31	116
90	34	124
95	39	134
96	40	136
97	41	138
98	42	140
99	42	141
100	42	142
101	41	142
102	40	142
103	40	143
104	39	143
105	39	144
110	36	146
115	32	147
120	28	148

Ova tabela pokazuje **najviše stope obnavljanja** koje su riblje zalihe sposobne proizvesti. Ove stope obnavljanja su idealne za održivo ribarenje.

Radni materijal za učenike 5.1

Pripreme za skupštinu o sistemu pravila

Plan

Raspored	Program	Materijali i sredstva
Lekcija 1	Sastavljanje radnih grupa. U svakoj grupi se nalazi po jedan član iz svakog ribarskog sela.	Radni materijali 5.1, 5.2.
Lekcija 1	Grupe sastavljaju pravila. Grupe pripremaju svoja izlaganja. Članovi zajednice prihvataju poslovnik i glasaju za održavanje skupštine.	Radni materijali 5.2, 5.4. Stalak s papirom i flomasteri.
Lekcija 3	<i>Plenarni sastanak:</i> Grupe predstavljaju svoje prijedloge pravila. Članovi zajednice upoređuju i ocjenjuju prijedloge pravila. Članovi zajednice raspravljaju o tome koji bi prijedlog pravila trebalo prihvatiti.	Radni materijal 5.3.
Lekcija 4 Skupština	<i>Skupština:</i> Članovi zajednice drže kratke promotivne govore u prilog modelu koji su izabrali. Prihvataju sistem pravila većinom glasova. Potpisuju izvorni dokument koji sadrži pravila. <i>Refleksija</i> Učenici promišljaju i osvrću se na stečeno iskustvo.	Nastavni materijal 5.4. Bijeli A4 papir, olovke, flomasteri.

Zašto treba igrati igru donošenja odluka?

Metoda koja je izabrana u sklopu gore izloženog plana je igra donošenja odluke. Razlog odabira ove metode je sljedeći.

Igra funkcionira kao model. Dočarava važne elemente stvarnosti i jasno ukazuje na njih, zanemarujući istovremeno mnogo drugih pojedinosti. Sve države imaju neku vrstu osnovnog sistema, na primjer ustav koji utvrđuje pravila za donošenje odluka i rješavanje sukoba. Bez takvog sistema članovi zajednice ne bi imali nikakvu podršku u rješavanju međusobnih sukoba pa bi pribjegavali nasilju.

Kada učestvujete u demokratiji ostvarujete prava koja su vam zagarantovana ustavom vaše zemlje. Najbolji način da razumijete na koji način funkcionira taj sistem pravila i propisa u vašoj zemlji jeste da sami stvarate taj sistem. Igra donošenja odluka upravo postavlja taj zadatak.

Radni materijal za učenike 5.2

Osnovna pitanja o kojima treba voditi računa kod izrade institucionalnog ustroja

Kada utvrđujete sistem pravila, morate donijeti neke temeljne odluke. Odlučujete kojem obliku upravljanja (odlučivanja) dajete prednost te ko će biti vlasnik ulovljene ribe. Možete praviti različite kombinacije tih osnovnih oblika i doći do različitih rješenja.

Vlasništvo \ uprave	Hijerarhija (državna vlast)	Kooperativna mreža
Privatno vlasništvo		
Javno dobro		

Odjeljci koji slijede daju dodatne informacije o različitim mogućnostima.

1. Odabir modela upravljanja

Glavni agent	Država	Lokalne mreže
Ključni pojmovi	Moć i vlast	Lični odnosi, komunikacija i zajednički interesi
Osmisli princip sistema	Hijerarhija (odozgo)	Partnerstvo (isti nivo)
Prednosti	Mir i stabilnost Zakoni jasno dopuštaju ili zabranjuju određene vrste ponašanja ljudi. Zakoni se mogu sudski provesti ako dođe do kršenja.	Velika stručnost i fleksibilnost u rješavanju problema i ostvarivanju interesa ljudi. Sloboda improvizovanja i brzog reagovanja.
Slabosti i rizici	Opasnost od zloupotrebe moći. Nefleksibilnost. Slabi poticaji za ličnu inicijativu.	“Veto-igrači” mogu blokirati odluke. Pravila se teško provode ako se ne poštuju.
Pravna sredstva	Demokratija i ljudska prava Vladavina prava Ustavni zaštitni mehanizmi	Moralne sankcije. Kultura odgovornosti.

2. Pitanje vlasništva: čiji je riblji ulov?

Dvije osnovne mogućnosti i neki kriteriji za razmišljanje:

	Privatno vlasništvo	Javno dobro
Vlasnička pravila	Svaki ribar je vlasnik svog ulova. S njim može raspolagati kako želi.	Svaki ribar isporučuje svoj ulov javnom zastupniku. Riba se potom dijeli članovima zajednice.
Poticajno za ribare		
Učinak na ukupnu količinu ribe		

Učinak na riblje zalihe

3. Daljnja pitanja koja treba uzeti u obzir kod izgradnje institucija

- Želite li definisati cilj koji treba ostvariti?
- Ko je ovlašten donositi odluke?
- Želite li osigurati instrumente za provedbu pravila?
- Postoji li opasnost zloupotrebe moći?
- ...

Radni materijal za učenike 5.3

Uporedba različitih sistema pravila

Kriteriji za uporedbu	Naš prijedlog	Ostali modeli		
		br. 1	br. 2	br. 3
A. Osnove Hijerarhija				
Umrežavanje				
Privatno vlasništvo				
Javno dobro				
Komentari				
B. Pravila Ciljevi				
Moć odlučivanja				
Provedba pravila				
Zloupotreba moći				
...				
Komentari				

Radni materijal za učenike 5.4

Proceduralna pravila za skupštinu – nacrt

Usvajanje proceduralnih pravila

1. Zajednica prihvata nacrt proceduralnih pravila većinom od 50% ili više primljenih glasova.
2. Ako nisu predložene nikakve izmjene tog nacrtu, može se prihvatiti „u paketu“. Izmjene se izglasavaju pojedinačno.

Predsjedavajući

3. Većinom glasova se jednog člana zajednice bira za predsjedavajućeg. Predsjedavajući može učestvovati u izglasavanju nacrtu sistema pravila, no ne može biti glasnogovornik (pravilo br. 5).

Konačna promotivna očitovanja

4. Članovi zajednice se dizanjem ruku izjašnjavaju za nacrt modela kojem daju prednost. Osnivaju stranke koje mogu lobirati za svoj model.
5. Glasnogovornik daje promotivnu izjavu za svoju stranku koja ne traje duže od dvije minute.
6. Tokom glasanja nije više dozvoljeno raspravljati.

Postupak glasanja

7. Glasanje: članovi zajednice glasanjem prihvataju nacrt. Svi glasovi su jednako vrijedni. Članovi glasaju dizanjem ruku.
8. Dvostepena odluka: glasanje o nacrtu odvija se u dva kruga.
 - 8.1 Prvi krug: članovi zajednice glasaju za jedan nacrt.
 - 8.2 Drugi krug: dva nacrtu s najvećim brojem glasova ulaze u drugi krug glasanja. Zajednica usvaja nacrt koji je dobio najveći broj glasova.
 - 8.3 Ako oba nacrtu dobiju jednak broj glasova, vodi se rasprava prije ponavljanja glasanja.

Dokumentacija i autorizacija

9. Pisac nacrtu unosi datum i mjesto održavanja skupštine na dnu dokumenta s pravilima.
10. Svi članovi zajednice potpisuju dokument.

Radni materijal za učenike 5.5

Sažetak: šta možemo naučiti igrajući ovakve igre?

1. Razvoj zajednice: niz problema i rješenja

PROBLEM	RJEŠENJE
Kako možemo preživjeti?	Moramo se osloniti na prirodne resurse koje imamo - ribu.
Kako možemo riješiti sukob pretjeranim ulovom?	1. Trebamo pojam održivosti. 2. Trebamo sistem pravila da bismo organizirali procese komunikacije i odlučivanja.
1. Kako definišemo održivost?	Trebamo uspostaviti ravnotežu nekoliko ciljeva. U stvari, moramo proizvesti onoliko ribe koliko dozvoljavaju zalihe, a da se ne istroše, da bismo osigurali buduću stabilnost. Moramo pravedno raspodijeliti prinos.
2. Kakva pravila trebamo?	Kod izrade sistema moramo izabrati između različitih principa – uvođenja stanja ili razvijanja mreže jednakih.
Kako možemo spriječiti zloupotrebu moći?	Previše moći ne smije dospjeti u ruke jedne osobe. Ustavi primjenjuju sljedeće: zaštitne mehanizme, vladavinu prava, ljudskim pravima dati status građanskih prava, ograničiti trajanje službe, referendum, regionalnu i saveznu autonomiju, slobodu štampe i medija.
Ko odlučuje o sistemu pravila koji dobivamo?	Svi zajedno. Mi sastavljamo prijedlog, biramo i glasanjem odlučujemo.
Kako taj proces možemo organizirati pravedno i učinkovito?	Utvrđujemo program. Potreban nam je sistem proceduralnih pravila koji unaprijed moramo dogovoriti.

2. Zaključci

1. Politika je napor koji ulažemo da bismo savladali probleme koji utiču na blagostanje i preživljavanje zajednice. Institucije, kao što je sistem pravila, su instrumenti za rješavanje problema. Ako ne ispune dobro svoju svrhu, mogu se i moraju mijenjati.
2. Sukob je uvijek dio društvenog i političkog života. Iako se sukob ne može iskorijeniti, moguće je nadzirati njegovo negativno djelovanje.
3. Konceptija ribarske igre i igre donošenja odluka služe kao modeli. Bliske su povijesnoj stvarnosti jer opisuju razvoj zajednice kao niz problema i rješenja.
4. Stvarnost se razlikuje od igara u odnosu na dvije važne stvari. Prvo, nemamo tako tačne podatke o našim prirodnim resursima kao što je to slučaj kod igre. Drugo, demokratije nemaju demokratske korijene. Demokratija i ljudska prava se ne uspostavljaju preko skupština, već preko sukoba.

Radni materijal za učenike 5.6

Povratne informacije uz nastavne jedinice 4 i 5

Ovaj upitnik je instrument koji vam služi kao podrška u razmatranju vašeg ličnog iskustva s učenjem. Važan je izvor informacija za nastavnika u svrhu poboljšanja obrazovanja za demokratiju i ljudska prava razreda u budućnosti. Pišite na poleđini ili na dodatnom papiru ako trebate više prostora.

1. U čemu sam najviše uživao/uživala:

2. Šta mi se najmanje svidjelo:

3. Najvažnija i/ili najinteresantnija stvar koju sam naučio/naučila:

4. Na čemu bih u nastavku želi/željela raditi:

5. Moje mišljenje o korištenju igara u obrazovanju za demokratiju i ljudska prava :

6. Prijedlozi nastavniku:

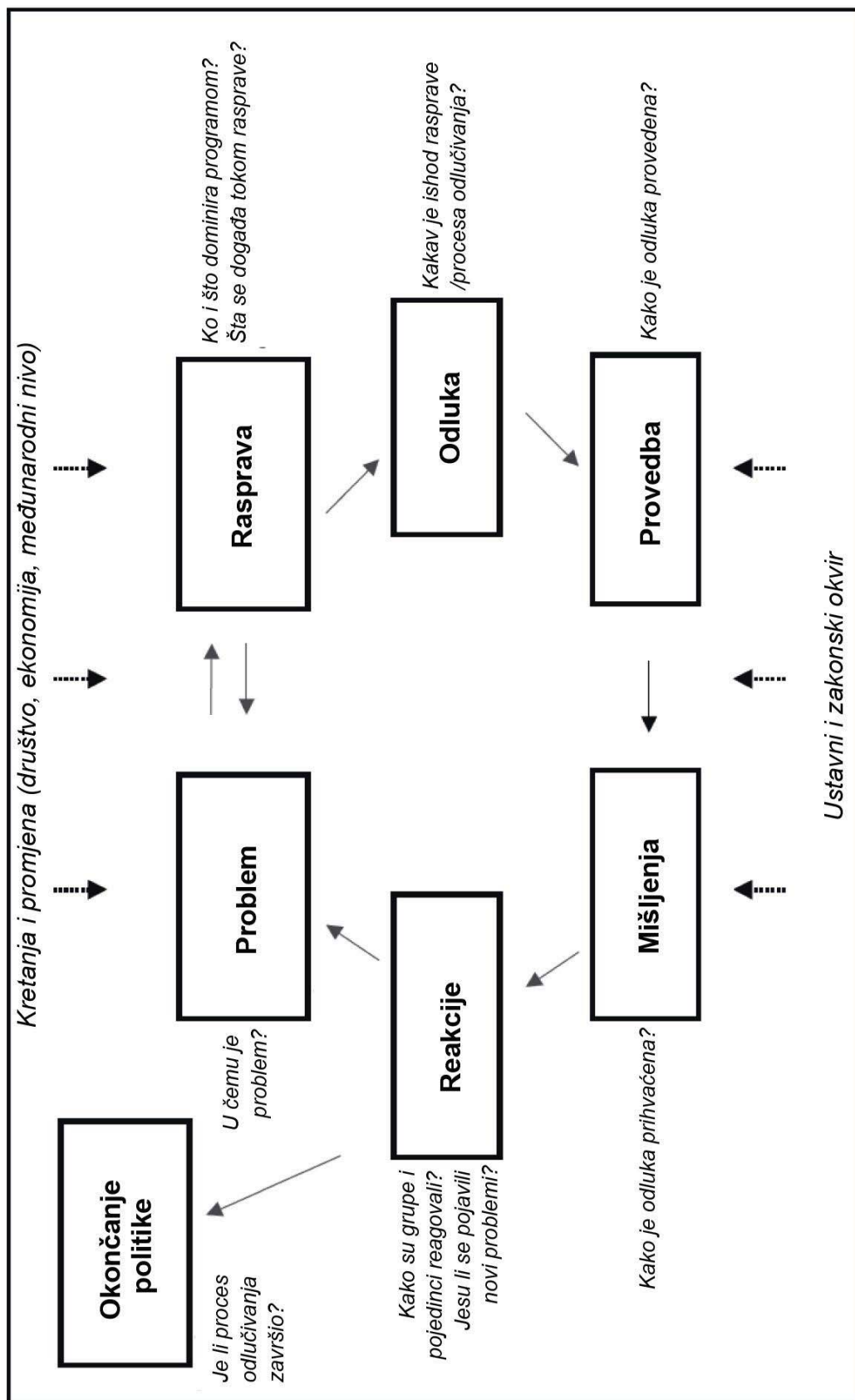
a) Šta je dobro funkcionisalo – šta se ne bi smjelo mijenjati?

b) Prijedlozi za poboljšanje

7. Druge napomene – šta još želim reći:

Radni materijal za učenike 6.1

Model političkog ciklusa: politika kao proces rješavanja problema u zajednici

Radni materijal za učenike 6.2

Politički ciklus – instrument za praćenje i razumijevanje procesa političkog odlučivanja

Pojmovi i osnovna pitanja <i>Prilagodi pitanja ako je potrebno</i>	Bilješke	Izvori informacija
1. Tema O kojem problemu je riječ?		
2. Problem Ko utvrđuje program? U čemu je problem? Da li se svi akteri slažu s definicijom problema?		
3. Rasprava Ko je uključen? Koji su interesi i vrijednosti aktera?		
4. Odluka Kakav je ishod? Je li nekim interesima data prednost – ili se radi o kompromisnoj odluci?		
5. Provedba Kako se provodi odluka? Ko je uključen ili odgovoran? Ima li problema ili sukoba?		
6. Mišljenja Koji pojedinci, akteri, grupe, itd. podržavaju ili kritiziraju ishod? Koje su njihove vrijednosti, ideologije i interesi?		
7. Reakcije Kako reaguju? (pojedinačno, kolektivno?) Kojim sredstvima ostvaruju moć i pritisak?		
8. Novi problem, stari problem ili rješenje? Postoji li nova rasprava za selekciju programa? U čemu je problem? Stari ili novi? Je li odluka dovela do rješenja koje zaustavlja proces?		

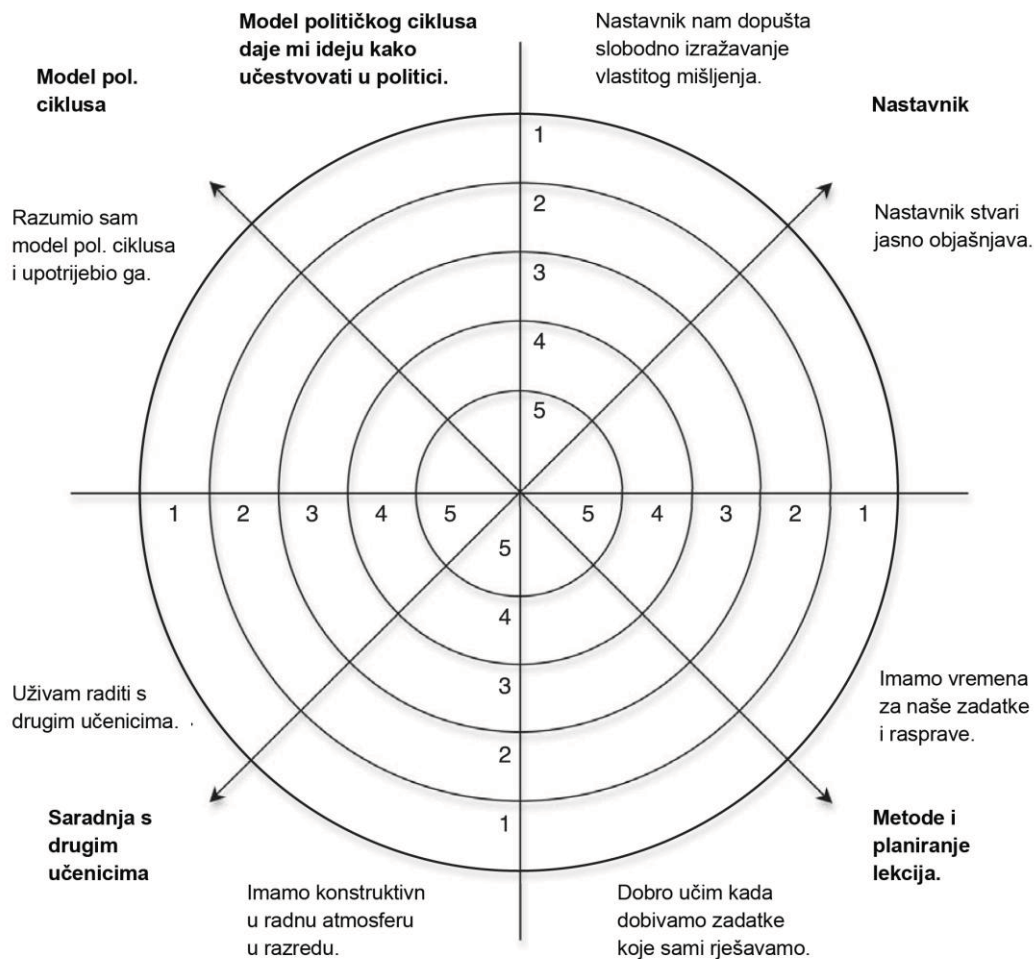
Radni materijal za učenike 6.3

Povratne informacije za nastavnu jedinku „Vlast i politika”

Razred:

Datum:

1. Tabla za pikado (5:1 potpuno se slažem - 1:1 u potpunosti se protivim)

2. Moje vlastite povratne informacije

2.1 Najvažnija (najvažnije) stvar (stvari) koju sam naučio/naučila:

2.2 Šta nisam smatrao/smatrala zanimljivim ili korisnim:

Radni materijal za učenike 7.1

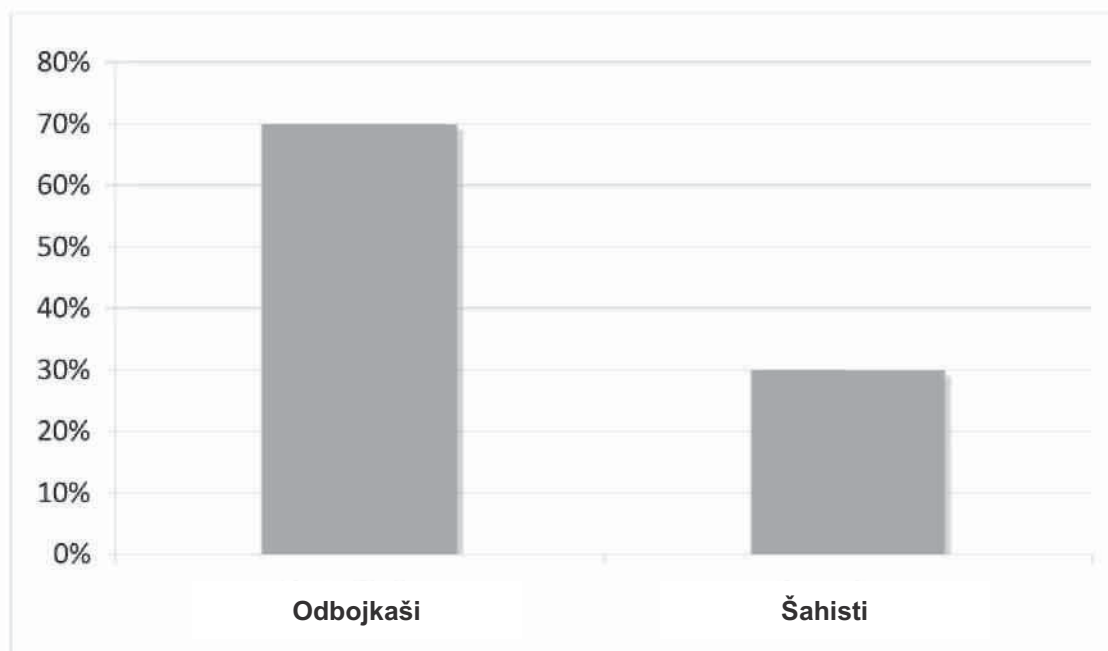
Je li vladavina većine nepravedna prema manjini? Primjer slučaja.

Jedan sportski klub ima velik broj strastvenih odbojkaša i manji broj jednako strastvenih šahista. Obje grupe učestvuju u prvenstvenim takmičenjima i uspjeli su privući nove članove. Svaki član plaća klubu istu svotu godišnje članarine. Jednom godišnje održava se sastanak na kojem svi članovi većinom glasova odlučuju kako upotrijebiti taj novac. Odbojkaši imaju dugu listu zahtjeva, uključujući i redovnu nabavku novih lopti, novu sportsku odjeću za ekipu i uređivanje odbojkaškog terena. Šahisti trebaju nove materijale za uvježbavanje početnika, neke knjige i časopise, a i veću prostoriju i više šahovskih garnitura, stolova i stolica za sve veći broj njihovih članova.

Glasnogovornici odbojkaša i šahista iznose svoje zahtjeve. Potom se donosi odluka većinom glasova. Svake godine šahiste nadglasaju odbojkaši. Sav novac ide na odbojkaške projekte, a šahisti moraju biti zadovoljni onim što imaju.

Šahisti postaju pomalo frustrirani i nestrpljivi. Na kraju krajeva, i njihova članarina se troši na odbojkaške projekte. Osjećaju se kao članovi drugog reda, a neki od njih su već iznijeli mišljenje o razdvajanju u dva odvojena kluba.

Većina odbojkaša odmahuje glavom. Vlast većine – to je demokratija. Ako si nadglasan, i to je dio igre. Međutim, neki odbojkaši ipak smatraju da je takvo stajalište malo pojednostavljeno te da pravedna igra podrazumijeva i uvažavanje interesa šahista. Ali kako?

Organizacija članstva u sportskom klubu – jednostavan primjer pluralizma. Pluralistička društva imaju istu vrstu organizacije koja je, naravno, mnogo složenija. Različite grupe imaju različite interese koji mogu biti konkurentni. Što je društvo složenije, to ima više mogućnosti za konkurentne interese. Demokratija i ljudska prava nude instrumente za pravedno i mirno rješavanje tih sukoba.

Primjer slučaja prilagođen iz : David Miller, *Political philosophy . A very short introduction* („Politička filozofija. Kratak uvod“), Oxford, 2003., str. 5.

Radni materijal za učenike 7.2

Kako demokratski sistemi brinu o zaštiti manjina?

Problem uspostavljanja ravnoteže između prava većine i manjine jeste ključno pitanje na svim nivoima neke zajednice, od malih klubova do državne razine. S jedne strane, u demokratiji treba poštovati volju većine. S druge strane, treba poštivati i interese manjina. Ako postoji grupa trajnih gubitnika koji smatraju da su diskriminirani, to može dovesti do ozbiljnog sukoba u zajednici.

U ustavima demokratskih zemalja obično se primjenjuju dva rješenja – oba postavljaju granice onom o čemu većina može odlučivati. Jedno je ograničavanje moći većine davanjem manjim entitetima pravo na autonomiju (savezni ili kantonalni model). Drugo rješenje je ugraditi ljudska prava kao građanska prava. Ta prava onda štite pojedince i manjinske grupe budući da ih većina mora poštivati.

1. Savezni/kantonalni model

Manjinske grupe formiraju regionalne entitete – savezne države ili kantone. SAD, Njemačka ili Belgija su primjeri saveza država, dok je Švicarska primjer kantonalnog modela. U tim manjim jedinkama odlučuje većina, a to može uključivati pravo na nadzor nad vlastitim budžetom ili učešće u stvaranju nacionalnog zakonodavstva. Demokratski ustavi razlikuju se u opsegu autonomije koju dodjeljuju tim podjedinkama.

Ovaj pristup može se proširiti izmjenom definicije većine. Ako je za neke odluke potreban kvorum većine od više od 50–75% ili čak 100% – manjinske grupe mogu uticati na političke odluke pa čak mogu imati i pravo veta.

2. Ljudska prava kao manjinska prava

Ljudska prava funkcionišu kao manjinska prava postavljanjem granica onom o čemu može odlučivati većina. Uzmite, na primjer, članove iz **Evropske konvencije o ljudskim pravima od 4. decembra 1950.**:

Član 5. Pravo na slobodu ...

Svako ima pravo na slobodu ...

Član 14. Zabrana diskriminacije

Uživanje prava i sloboda koje su priznate u ovoj Konvenciji osigurat će se bez diskriminacije na bilo kojoj osnovi, kao što je spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili društveno porijeklo, pripadnost nacionalnoj manjini, imovina, rođenje ili druga okolnost.

Članovi 5. i 14. govore o dva principa ljudskih prava – slobodi i jednakosti.

Građani čija ljudska prava su u nekoj zemlji članici Vijeća Evrope povrijeđena, mogu se obratiti Evropskom sudu za ljudska prava.

Ljudska prava postaju građanska prava onda kada postanu dio ustava. U tom slučaju su ona jače zaštićena jer su postala dio pravnog sistema i odnose se samo na građane te države. U nekim zemljama ustanovljen je ustavni sud koji štiti građanska prava. Za izmjene i dopune ustava obično je potrebno više od obične većine pa manjinske grupe mogu spriječiti promjene koje bi im mogle štetiti.

Radni materijal za učenike 7.3

Zadatak: pisanje statuta sportskog kluba

1. Sastavi niz pravila (član 1., član 2., član 3., it. ...) koja rješavaju sljedeća pitanja:
 - Kako treba raspodijeliti sredstva između postojećih grupa?
 - Ko odlučuje o tome kako se raspodjeljuju sredstva?
 - Treba li grupama dati pravo na autonomiju?
 - Kako treba primijeniti princip nediskriminacije – da se zaštite prava i interesi većine i manjine?
 - ... *(ako želite, uključite dodatna pitanja koja smatrate važnim).*
2. Pripremite izlaganje vašeg Statuta u kojem ćete odgovoriti na ova pitanja. Napišite svoja pravila, ako je potrebno u obliku bilješki na A4 listu papira koji možete pričvrstiti na tabelu.
3. Ova pitanja će poslužiti kao obrazac za provjeru pomoću kojeg ćete uporediti svoje rezultate s rezultatima drugih grupa (vidi radni materijal za učenike 7.4).

Radni materijal za učenike 7.4

Evidencija o izlaganjima grupa: nacrt Statuta mikrozajednice

Upišite rezultate svoje grupe u ovaj obrazac i uključite ideje ostalih grupa u dijelu predviđenom za izlaganja.

Osnovna pitanja	1. grupa	2. grupa	3. grupa	4. grupa	5. grupa	Uporedba
Raspodjela sredstava						
Ko odlučuje o raspodjeli?						
Autonomija grupa						
Princip nediskriminacije (većina/manjina)						
...						

Ocjenjivanje nacrtu statuta – osnovna pitanja

1. *Pravednost*: Da li ovaj statut pravedno rješava problem većine/manjine?
2. *Demokratija*: Da li statut vodi računa o načelu vladavine većine?
3. *Učinkovitost*: Hoće li pravila za donošenje odluka glatko funkcionisati?
4. *Uspostavljanje ravnoteže i/ili utvrđivanje prioriteta*: Je li u statutu pronađen kompromis između različitih interesa i principa ili je data prednost jednima nad drugima?
5. ...

Kako primijeniti ova pitanja

Pokušajte naizmjenično odgovoriti na svako pitanje. Ako želite, dodajte još pitanja.

Ako odlučite neko pitanje izostaviti i staviti naglasak na ostala pitanja, obrazložite svoje razloge za to. Zapišite svoje razloge i obrazložite ih.

Razlozi davanja ovih uputa

Imate slobodu u oblikovanju svog mišljenja. Sloboda mišljenja i izražavanja su ljudska prava.

Iz toga slijedi da nema „pogrešnog” ili „ispravnog” mišljenja.

Da bismo jedni drugima pomogli razumjeti naša mišljenja, moramo iznijeti svoje razloge. I tu postoje razlike u smislu kvalitete. Neki argumenti su uvjerljiviji i pažljivije razrađeni od ostalih.

Kada učestvujemo u demokratiji, vještine pažljivog razmišljanja i dobre argumentacije vrlo su važne ako želimo da drugi ljudi podrže naše ciljeve. Zbog toga ih, radeći ovaj zadatak, nastojte razviti.

Radni materijal za učenike 8.1

Prijedlozi za predmet rasprave

Zadatak

1. Najprije prikupi sve ideje koje ti padnu na pamet i zabilježi ih.
2. Organiziraj ideje po kategorijama.
3. Provjeri ih prema sljedećim kriterijima:
 - a. Da li zahtijevaju odabir ili odluku?
 - b. Postoje li dobri razlozi u prilog ili protiv nekog odabira ili odluke?
 - c. Da li ti ili drugi učenici u razredu znaju nešto o tom problemu?
 - d. Da li misliš da će taj problem zanimati učenike u tvom razredu?
 - e. Da li ti ili drugi učenici imate potrebne informacije, ili ih možete pribaviti? (možda znate mnogo iz svog svakodnevnog iskustva; ili možete prikupiti podatke ili izvještaja iz drugih izvora kao što su knjige, novine ili internet.)

Ako na pitanja od a.-e. odgovoriš s ne, tvoj prijedlog nije prihvatljiv.

4. Odaberi jednu ili dvije ideje i, ako je potrebno, prikupi materijal. Možete formulirati problem kao tvrdnju ili da/ne pitanje.
5. Stavi svoj prijedlog na stalak s papirom u kategoriju kojoj pripada, zajedno s tvojim imenom. Svakako iznesi svoje rezultate prije isteka roka kako bi svi mogli pročitati tvoj doprinos.
6. Odreži donji dio ove stranice, popuni je i spremi je na mjesto koje je odredio nastavnik. Dodaj svoje materijale.
7. Pročitaj prije početka rada na lekciji što piše na stalku s papirom, kao i materijale drugih učenika.

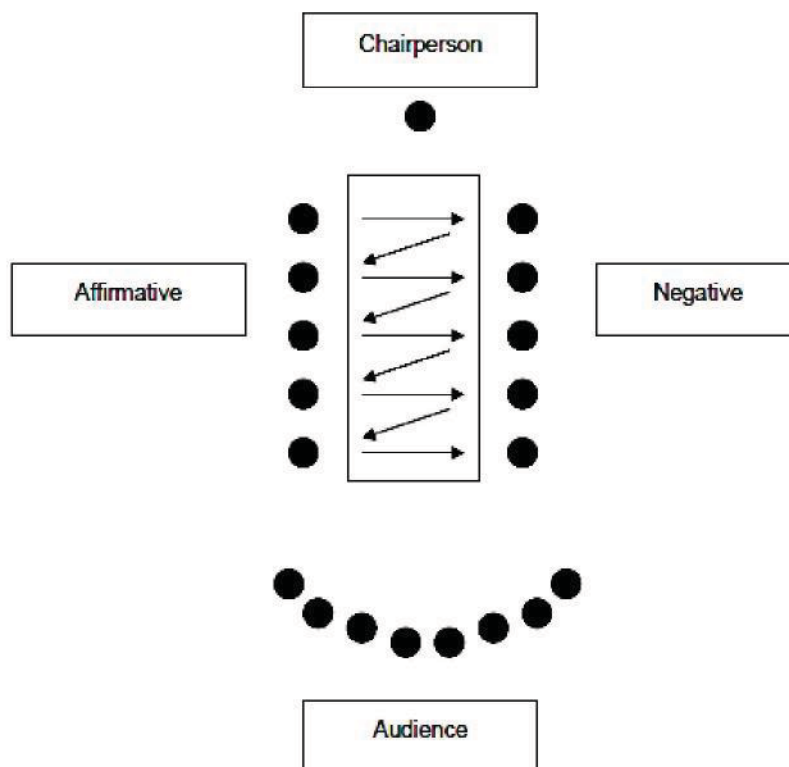
Stranica s bilješkama: Prijedlozi za temu o kojoj će se raspravljati		
Imena:		
Problem	Kategorija (svakodnevni život, školski život, itd.)	Materijali

Radni materijal za učenike 8.2

Pravila za održavanje rasprave

Način sjedenja

Predsjedavajući sjedi za čelnim stolom. Dvije strane koje učestvuju u raspravi sjede jedna nasuprot drugoj. Publika sjedi na izvjesnoj udaljenosti od stola, ali tako da može vidjeti obje strane. Ako je potrebno, dodatne stolice za publiku treba složiti u nekoliko redova, a ne iza jedne od strana koje učestvuju u raspravi.

Redoslijed govornika

Strelice pokazuju redoslijed govornika u prvom krugu rasprave. U drugom krugu, redoslijed je obrnut, nakon što je prvi govornik zagovorne strane govorio. Zadnju riječ ima glasnogovornik strane koja ima negativan stav prema temi; tim može izabrati člana da da tu izjavu – ali ne njihov prvi govornik, jer bi mu to dalo blok od dvije minute vremena što ne bi bilo pravedno prema drugom timu.

Pravila za vođenje rasprave

1. Prvi govornik strane koja se pozitivno izjašnjava o temi, koji sjedi pored predsjedavajućeg, započinje. Zatim, kao što pokazuju strelice na dijagramu, odgovara prvi govornik strane koja ima negativan stav prema temi. Na taj način naizmjenično govore govornici obje strane. Nakon što je govorio posljednji govornik strane koja je protiv teme, počinje drugi krug rasprave, ovog puta obrnutim redoslijedom.
2. Nakon što je govorio prvi govornik strane koja se pozitivno izjašnjava o temi, govornik strane koja ima negativan stav (ali ne njihov prvi govornik) ima zadnju riječ.
3. Redoslijed govornika ne smije se mijenjati.
4. Svaki govornik ima na raspolaganju maksimalno jednu minutu. Predsjedavajući pažljivo kontrolira vrijeme. Daje znak kada govorniku preostaje 10 sekundi, a nakon što istekne vrijeme, govornik može završiti rečenicu i mora stati. Neiskorišteno vrijeme se ne može prenijeti na drugog govornika.
5. Zabranjeno je prekidati govornika.
6. Publika ne smije učestvovati u raspravi.
7. Nakon rasprave, publika (gledateljstvo) ima pet minuta za razmjenu utisaka i mišljenja. Potom se glasa dizanjem ruku.
8. Kod glasanja se sabiraju glasovi za i protiv. Pobjeđuje većina.

Savjeti za govornike strana koje učestvuju u raspravi

1. Uz izuzetak prvog govornika strane koja se potvrdno izjašnjava o temi, iskoristite otprilike prvu polovinu svoje izjave za pobijanje argumenta druge strane i potom predstavite svoj novi argument.
2. (Za prve govornike) Iznesite svoje stajalište – kažite kakvu odluku želite čuti.
3. Kada se pripremate za raspravu, najprije napravite listu svih ideja. Zatim odlučite kojim redoslijedom želite iznositi svoje stavove i dodijelite ih jednom govorniku. Počnite i završite s izrazito jakim i upečatljivim argumentom (vidi radni materijal za učenike 8.2).
4. Možete ponoviti ili varirati ključni argument kako bi ga svi upamtili.
5. Zadnji govornici moraju sažeti argumente njihove strane, naglašavajući tri ili četiri tačke. Šta slušateljstvo treba zapamtiti nakon rasprave? Ako se rasprava vodi o odluci koju je potrebno donijeti, nastojte da bude jasan apel koji upućujete slušateljstvu nakon što poslije rasprave glasaju.
6. Govorite slobodno. Nemojte čitati svoju izjavu iz bilješki, već nastojte uspostaviti kontakt pogledom s protivnicima i slušateljstvom.
7. Prema protivnicima se ophodite s poštovanjem. Nikada nemojte vrijeđati govornika već se bavite njegovim argumentima.

Savjeti za slušateljstvo (vidi radni materijal za učenike 8.5)

1. Prije rasprave pokušajte pretpostaviti koje će argumente obje strane iznijeti. To će vam dati potreban referentni okvir dok slušate raspravu.
2. Bilježite argumente obje strane – ako je moguće, jednom rečenicom.
3. Povežite argumente s navodima pobijanja uz pomoć linija i strelica i upišite komentar. Koji vas je argument uvjerio? (korake 2 i 3 može podijeliti nekoliko slušalaca).
4. Naznačite koji vas se argument posebno dojmio.
5. Nakon rasprave, razmijenite rezultate unutar svoje grupe. Potom glasujte o prijedlozima obje strane.

Radni materijal za učenike 8.3

Plan za timove koji učestvuju u raspravi

Ime govornika <i>Molimo da se držite redoslijeda iz dijagrama u radnom materijalu 8.2</i>	Argument	Bilješke
1.	<i>Preporuka: iznesite svoj prijedlog</i>	
2.		
3.		
4.		
5.		
6.		
7.		
8.		
9.		
10. *	<i>Završna riječ (sažimanje ključnih tačaka)</i>	

*Završna riječ - govornici

Prvi govornik strane koja podržava temu ima završnu riječ (vidi dijagram u & radnom materijalu 8.2).

Potom slijedi govornik strane koja ne podržava stav. Tim bira člana koji će to učiniti, ali ne njihovog prvog govornika, jer bi taj na taj način dobio blok od dvije minute, a to bi bilo nepravedno prema drugom timu.

Radni materijal za učenike 8.4

Plan za predsjedavajućeg

Zadatak prvog predsjedavajućeg – predsjedavanje raspravom

Predsjedavajući vodi raspravu i nadzire da li učesnici u raspravi poštuju pravila (vidi radni materijal za učenike 8.2) te da li se dobronamjerno i s poštovanjem odnose jedan prema drugome. Predsjedavajući je neutralan i ne pokazuje sklonost niti prema jednom raspravnom timu.

Predsjedavajući u prvome redu mjeri vrijeme. Niti jedan govornik ne smije govoriti duže od jedne minute. To u praksi znači da nakon što je minuta istekla govornik može završiti svoju zadnju rečenicu i potom stati. Ako je potrebno, predsjedavajući uljudno, ali odlučno, prekida govornika i daje riječ sljedećem govorniku drugog tima.

Oprema

- Štoperica ili sat koji tačno pokazuje sekunde. Mobilni telefoni također imaju funkciju štoperice.
- Papir za bilješke i olovka.
- Žuti i crveni komad papira ili kartona veličine A7.
- Dodatni radni materijali 8.2, 8.5.

Zadatak predsjedavajućeg tokom rasprave

1. Otvara raspravu:

- Zaželi dobrodošlicu timovima, slušateljstvu i reporterima.
- Daje kratak prikaz rasprave, bez pojedinosti koje bi mogle pomoći jednoj od strana.
- Podsjeća timove na: pošteno postupanje, poštivanje pravila.
- Objašnjava pravila oko mjerenja vremena: nakon 50 sekundi predsjedavajući daje znak.
- Nakon jedne minute predsjedavajući zaustavlja govornika - kako bi osigurao pravičnost.

2. Tokom rasprave:

- Predsjedavajući samo sluša raspravu.
- Predsjedavajući prati vrijeme govorenja i nakon 50 sekundi daje znak. (Često je to jedino što predsjedavajući treba činiti).
- Predsjedavajući intervenira ako govornici prekorače dodijeljeno vrijeme od jedne minute.
- Predsjedavajući intervenira ako sudionici u raspravi ili neko iz slušateljstva na bilo koji način prekida govornika.
- U vrlo ozbiljnim slučajevima lošeg ili nekorektnog ponašanja, predsjedavajući pokazuje govorniku žuti ili/i crveni karton. Crveni karton znači da govornik mora napustiti raspravu.

3. Nakon rasprave:

- Predsjedavajući objavljuje da je rasprava završena.
- Predsjedavajući zahvaljuje učesnicima u raspravi i slušateljstvu.

Uloga predsjedavajuće nakon rasprave

Nakon rasprave slušaoci (publika) vode kratak razgovor osvrćući se na raspravu (pet minuta) i potom glasaju o tome koja strana je iznijela uvjerljivije argumente.

Drugi zadatak predsjedavajućeg – voditi postupak glasanja i razgovor o raspravi*1. Razgovor koji slijedi poslije rasprave*

- Predsjedavajući najavljuje da slušaoci imaju na raspolaganju pet minuta tokom kojih mogu razmijeniti svoje mišljenje o raspravi. Stolica su sada presložene u krug ili veliki polukrug kako bi svi učenici vidjeli jedan drugog.
- Svaki slušalac je tokom rasprave pravio bilješke i razmišljao o tome koji tim je uvjerljiviji. Predsjedavajući traži dizanje ruku – provjera načina glasanja.
- Riječ uzimaju učenici koji imaju različita stajališta. Predsjedavajući ih moli da razmijene mišljenja na isti način kako su to činili učesnici u raspravi, jer nema mnogo vremena.
- Nakon pet minuta predsjedavajući objavljuje kraj razgovora.

2. Glasanje

- Predsjedavajući najavljuje glasanje. Ponavlja problem i pitanje o kojem se glasa: koji vas je tim uspješnije uvjerio – onaj koji zagovara temu ili onaj koji je bio protiv? U ovom trenutku više nije dozvoljeno razgovarati. Predsjedavajući moli jednog učenika da rezultate glasanja zabilježi na tablu ili stalak s papirom.
- Predsjedavajući najprije traži da dignu ruke učenici koje je uvjerila strana koja je podržala temu. Izbroji glasove i potom na isti način vodi glasanje o suprotnoj strani.
- Na kraju se prozivaju i broje suzdržani – oni koji nisu glasali ni za jedan tim.
- Predsjedavajući čita rezultat glasanja, ali ga ne komentariše. Zahvaljuje slušateljstvu na razgovoru i glasanju i zaključuje raspravu.

Radni materijal za učenike 8.5

Zapisnik za slušaoce

1. Izlaganje ideja: kakve argumente očekujemo?		
Tim koji podržava	Tim koji ne podržava	Bilješke
2. Zapisnik s rasprave		
Tim koji podržava	Tim koji ne podržava	Bilješke
3. Moj glas (navesti razloge)		

Radni materijal za učenike 8.6

Radni listić za pisce vijesti s rasprave

Zadatak

Učenici se dijele u tri tima.

Napiši izvještaj s rasprave i predstavi svoj član na sljedećem satu. Izvjesi po mogućnosti dva ili tri primjerka na zid učionice.

Svaki tim radi za drugu vrstu novina/časopisa:

- tabloid;
- kvalitetne novine;
- časopis za mlade.

Profil triju različitih novina – šta čitaoci očekuju

Postoje neka općenita pravila o tome kako napisati dobar članak - vidi Radni materijal za učenike 9.1.

Međutim, svaka novina obraća se drugačijem čitateljstvu pa bi se vaš član trebao svidjeti vašoj ciljnoj grupi ako želite da čitatelji kupuju novinu od koje živite. To znači, da će vaši članci biti sasvim drugačiji usprkos činjenici da pišete o istoj raspravi. Pogledajte kako je to učinjeno u stvarnim novinama.

Vrsta novine	Šta čitatelji očekuju *** prioritet / ** važno / * poželjno				
	Zabava	Slike	Informacije (problem i argumenti)	Stajališta mladih	„lični štih“
Tabloid	*	...
Kvalitetne novine	*	*	*
Časopis za mlade	*

Radni materijal za učenike 9.1

Izrađivanje zidnih novina – izvršiti odabir

Upute

Izradit ćete svoje vlastite zidne novine. Pripremite se razmišljajući o svojim idejama. Koje priče, članke i slike predlažete? Iznosite svoje razloge jer će vam to pomoći kada budete razgovarali o svom konačnom odabiru.

Pitanja koja treba uzeti u obzir (kriteriji)	Vaši prijedlozi	Vaši razlozi
<p>1. Vrijedno objavljivanja</p> <p>Zbog čega je priča važna?</p>	1. Uvodnik?	
<p>Da li priča sadrži važne ili ključne informacije koje vaši čitatelji trebaju znati.</p>	2. Druge priče?	
<p>2. Uvodnik</p> <p>Uvodnik treba upadati u oči kako bi privukao potencijalne čitatelje. Možete ga „pojačati“ slikom?</p>	3. Uvodnik (komentar) – koje priče?	
<p>3. Fotografije</p> <p>Razmislite o slici s podtekstom umjesto priče.</p>	4. Fotografije – kojih priča?	
<p>4. Ravnoteža sadržaja</p> <p>Primjeri:</p> <p>Poznato/nepoznato pozitivno/negativno najnovije vijesti/“od interesa za građane”</p> <p>priče o uspjehu/ priče o sukobu</p>	5. Priče i teme manje važnosti – šta se može izbaciti?	

Na temelju: Center for Media Literacy (2005), *Five Key Questions That Can Change the World, Lesson 1c, p. 21* Centar za medijsku pismenost (2005.), *Pet ključnih pitanja koja mogu promijeniti svijet, Lekcija 1c, str. 21 (prilagođeno); www.medialit.org.*

Radni materijal za učenike 9.2

Savjeti za izradu zidnih novina

Dodijelite sljedeće zadatke članovima tima (vidi bilješke o načinu izvještavanja u nastavku):

- glavni urednik koji vodi sastanak;
- kontrolor vremena koji nadzire proizvodnju zidnih novina;
- reporter koji na plenarnom dijelu časa objašnjava vaše odluke.

Prijedlog redoslijeda:

1. Usvojite ili izmijenite ovaj prijedlog redoslijeda.
2. Raspravite i odlučite koje ćete teme izabrati – ili izbaciti (Radni materijal za učenike 9.1).
3. Dodijelite istraživački zadatak i/ili zadatak pisanja svakom članu tima. Dogovorite redoslijed izvršavanja zadataka.
4. Obavite poslove oko sastavljanja priče – istraživanje, pisanje, prikupljanje materijala i slike.
5. Složite zidne novine.
6. Izložite ih u učionici.

Bilješke o načinu izvještavanja

Glavni urednik

Predsjedavaš razgovorima i donošenju odluka u svom timu.

Provjeri da li svi imaju priliku s timom podijeliti svoje ideje i razmišljanja. Interveniši kad nekoga ne slušaju.

Predloži koje priče bi trebalo uključiti u zidne novine.

Prati da li tim marljivo radi. Predloži redoslijed koji je ostvarljiv jer ostavlja dovoljno vremena za osnovne stvari – skupljanje informacija i pisanje.

Kontrolor vremena

Nadzireš raspored proizvodnje zidnih novina.

Ako utvrdiš da tim kasni i da će imati problema oko završavanja zadatka, razgovaraj s članovima tima i obavijesti glavnog urednika.

Predloži šta tim treba učiniti da bi završio na vrijeme.

Reporter

U sljedećoj lekciji ukratko objasni drugim timovima razloge zbog kojih ste učinili sljedeće:

- izabrali neku temu za uvodnik;
- koje ste druge teme namjeravali uključiti i zbog čega ste na kraju od njih odustali;
- zašto ste izabrali fotografije;
- sva ostala pitanja o kojima je tvoj tim raspravljao.

Radni materijal za učenike 9.3

Savjeti za pisanje dobre novinarske priče

Prije nego što započneš pisati

Razmisli o svrsi svoje priče: ako se radi o novinarskoj priči, to će najvjerojatnije biti informisanje čitatelja.

Provedi istraživanje i intervjuje i nemoj zaboraviti praviti bilješke i zapisati korisne izjave.

Dok pišeš

Upotrebljavaj glagole koji izražavaju radnju da pokažeš što se zaista događa.

Najprije iznesi zaista zanimljive informacije.

Slijedi sljedeći okvir:

Prvi odlomak

Pokušaj privući čitatelja pa započni s nekom smiješnom, mudrom ili iznenađujućom konstatacijom. Slijedi raznolikost – pokušaj započeti članak pitanjem ili provokativnom izjavom. U prvoj ili u prve dvije rečenice reci ko, šta, kada, gdje i zašto.

Drugi/treći/četvrti odlomak

Daj čitaocu pojedinosti proširivanjem odgovora na gore spomenutih pet pitanja:

- Ko je uključen?
- Šta se dogodilo?
- Gdje se dogodilo?
- Kada se dogodilo?
- Zašto se dogodilo?

Uključi jednu ili dvije izjave ljudi koje si intervjuisao. Piši u trećem licu (on, ona, ono ili oni). Ne zaboravi sačuvati objektivnost i nemoj nikada otvoreno iznositi svoje mišljenje. Upotrijebi navodne znake kada iznosiš tuđa mišljenja.

Zadnji odlomak

Zaokruži priču i nemoj ostaviti čitatelja u neizvjesnosti. Pokušaj završiti nekim citatom, izrekom koja se lako pamti ili lijepim završetkom.

(skraćeno)

Izvor: *Media Awareness Network*

Izvorni dokument: Plan časa, Dnevni reporter

Autor: Ginie Waller

www.media-awareness.ca